

ULUSAL VE DIŞ BASINDA BAŞVEKİL İSMET PAŞA'NIN SOVYET RUSYA SEYAHATI (26 NİSAN-9 MAYIS 1932)

PRIME MINISTER ISMET PASHA'S TRAVEL TO SOVIET RUSSIA IN
NATIONAL AND FOREIGN PRESS (APRIL 26-MAY 9, 1932)

Gürbüz ARSLAN*

Geliş Tarihi/Received:01.03.2021

Kabul Tarihi/Accepted:23.06.2021

ARSLAN, Gürbüz, (2021), "Ulusal ve Dış Basında Başvekil İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya Seyahati (26 Nisan-9 Mayıs 1932)", Belgi Dergisi, S.22, Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Yaz 2021/II, ss. 283-329 .

Öz

Başvekil İsmet Paşa, Sovyet Hariciye Komiseri Litvinov'un daveti üzerine 26 Nisan-9 Mayıs 1932 tarihleri arasında Sovyet Rusya'ya bir seyahat gerçekleştirmiştir. İki ülke arasında Sovyet topraklarında ilk kez üst düzeyde yüz yüze görüşmeler yapıldığı ve rejim farkının ikili ilişkilerin gelişmesine engel olmaması gerektiği üzerinde durulduğu bu seyahat aynı zamanda siyasi, ticari ve iktisadi alanlarda da önemli gelişmelere sahne olmuştur. Bu bakımdan İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya seyahati Milli Mücadele döneminde başlayan ve 17 Aralık 1925 tarihli Türk-Sovyet Dostluk ve Tarafsızlık Antlaşması'yla iyice gelişen Türk-Sovyet dostluğu açısından da önemli bir eşik özelliği taşımıştır. İsmet Paşa'nın ifadesiyle iyi bir aydınlanma, karşılıklı itimadın kuvvetlenmesi ve Sovyet Rusya'nın şartlarının görülmesi bakımından olumlu bir gezi niteliği taşıyan ve bölgede ses getiren bu seyahat ulusal ve dış basın tarafından da yakından takip edilmiştir. Çalışmanın amacı İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya seyahatinin ulusal ve dış basına nasıl yansıdığını, hangi hususların ön plana çıkarıldığını ve kamuoyuna nasıl aktarıldığını ortaya koymak suretiyle bu alanda yapılmış olan araştırmalara katkı sağlamaktır. Çünkü şimdiye kadar konuyla ilgili ele alınan çalışmalarda genellikle seyahat esnasında yaşanan gelişmeler üzerinde durulmuştur. Fakat basın, yaşanan olayların ve gelişmelerin topluma ve dünyaya ne şekilde yansıtıldığını görme açısından çok önemli bir veri kaynağı teşkil etmektedir. Bu nedenle makalede seyahatin ulusal ve dış basında nasıl ele alındığı irdelenmiş ve çalışmanın oluşturulmasında basında yer alan yazılardan faydalanılmıştır. Nitel araştırma tekniklerinden doküman analizi tekniğinin kullanıldığı çalışmada Türk, İngiliz ve Amerikan basınında yer alan haberlere doğrudan ulaşılmıştır. Sovyet basınındaki haberlere Türk basını ve arşiv belgeleri üzerinden, Yunan ve Bulgar basınında kaleme alınan yazılara ise Sofya ve Atina büyükelçilerinin, seyahatle ilgili görev yaptıkları ülkelerin basın bültenlerinde yer alan haberlere yönelik göndermiş oldukları raporlar aracılığıyla ulaşım sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Türkiye, Sovyet Rusya, Türk-Sovyet İlişkileri, İsmet İnönü, Basın*

* Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, arslan-gurbuz@hotmail.com, (<https://orcid.org/0000-0002-9973-8755>).

Abstract

Prime Minister Ismet Pasha took a trip to Soviet Russia between April 26 and May 9, 1932, upon the invitation of the Soviet Foreign Commissioner, Litvinov. This trip included high-level face-to-face meetings which were held for the first time between the two countries in Soviet lands, and it was emphasized that the regime difference should not prevent the development of bilateral relations while witnessing important developments in political, commercial, and economic fields. In this respect, Ismet Pasha's trip to Soviet Russia was an important threshold for the Turkish-Soviet friendship that started during the National Struggle and developed with the Turkish-Soviet Friendship and Neutrality Treaty dated 17 December 1925. This trip, which was a positive trip in terms of good enlightenment, strengthening of mutual trust and seeing the conditions of Soviet Russia as in the words of Ismet Pasha, was followed closely by the national and foreign press. The aim of the study was to contribute to the research conducted in this field by revealing how Ismet Pasha's trip to Soviet Russia was reflected in the national and foreign press, which issues were highlighted, and how they were conveyed to the public. This is because so far, the studies on the subject have generally focused on the developments experienced during the trip. However, the press constitutes a very important data source in terms of seeing how the events and developments were reflected to society and the world. For this reason, in the article, how travel was handled in the national and foreign press was examined, and the articles in the press were used in the creation of the study. In this study, in which one of the qualitative research techniques of document analysis was used, the news in the Turkish, British and American press were directly accessed. The news in the Soviet press was accessed through the Turkish press and archive documents, and the articles in the Greek and Bulgarian press were accessed through the reports sent by the Sofia and Athens Ambassadors for the news in the press releases of the countries they served.

Keywords: *Turkey, Soviet Russia, Turkish-Soviet Relations, Ismet Inonu, Press*

Ulusal ve Dış Basında Başvekil İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya Seyahati
(26 Nisan-9 Mayıs 1932)

GİRİŞ

Sovyet Rusya ile Millî Mücadele döneminde kurulan yakın ilişkiler Cumhuriyet kurulduktan sonra da devam etmiş, başta 17 Aralık 1925 tarihli Dostluk ve Tarafsızlık Antlaşması olmak üzere yapılan antlaşmalar ve karşılıklı ziyaretlerle giderek güçlenmiş, 1930'lara gelindiğinde ise uluslararası ortamdaki gelişmelerin de etkisiyle iş birliğine dönüşmüştür.¹ Lakin bu tarihten itibaren Türkiye'nin Batılı devletlerle ilişkilerini geliştirme çabaları Sovyet Rusya'da, Türkiye'nin Batı cephesinde kesin olarak yer alabileceği veya Batılıların Türkiye'yi kendi saflarına çekebileceği yönünde bir endişeye sebebiyet vermiştir.² Nitekim Sovyetler, Uzakdoğu'da Japonya ile gerginlik yaşadığı, Almanya'da Hitlerin güçlendiği ve Batılı devletlerin saldırgan politikalarından endişe ettiği böyle bir dönemde, yakın ilişkiler içerisinde bulunduğu Türkiye'yi de kaybetmek istememiştir.³ İşte bu nedenle Sovyet Hariciye Komiseri Litvinov, ikili ilişkileri güçlendirmek adına Başvekil İsmet Paşa'yı Moskova'ya davet etmiş ve İsmet Paşa da bu daveti geri çevirmemiştir.

Zira İsmet Paşa bu sayede, Türkiye'nin Batılı devletlerle ilişkilerini düzelttiği bir dönemde, Sovyet Rusya'yla dostluk münasebetlerinin zarar görmesine mâni olmak, Türkiye'deki komünist propagandaların engellemesi hususunda Sovyet yöneticilerinin dikkatini çekmek,⁴ Dünya ekonomik krizinden etkilenmeyen Sovyet Rusya'nın bunu nasıl başardığını öğrenmek niyetindedir. Ayrıca gerçekleştirilmesi düşünülen sanayileşme programı için teknik ve mali yardım almayı, Milletler Cemiyeti'ne üyelik ve Balkan Pakti'nin hayata geçirilmesi gibi konularda Sovyetlerin endişelerini gidermeyi ummaktadır.⁵

İsmet Paşa, bu beklentiler altında sanayi, maliye, tarım, eğitim ve sağlık gibi alanlarda uzmanların da yer aldığı kalabalık bir heyetle yola çıkmıştır. 26 Nisan-9 Mayıs 1932 tarihleri arasında Sovyet Rusya'da bulunan İsmet Paşa, söz konusu zaman zarfında, bir taraftan Türkiye'nin inkılapçı ve milliyetçi kimliğinden bahsetmiş, kendi inkılabının çizmiş olduğu prensipler çerçevesinde gelişmeye devam edeceğinin altını çizmiştir. Diğer taraftan da iki ülke arasındaki rejim farklılığının Türk-Sovyet ilişkilerinin güçlenmesi yolunda engel teşkil etmeyeceğine vurgu yapmıştır. Ayrıca Türk heyetinde yer alan kişilere uzmanlık alanlarına göre çeşitli kurumları inceleme görevi vermiş ve bu sayede Sovyetlerin başarı sağladığı alanlardan istifade etmeyi düşünmüştür.⁶

İsmet Paşa, Sovyet yetkililerle yaptığı toplantılarda da milliyetçilik ve komünizm arasındaki bütün teorik çelişkilere rağmen, Milliyetçi Türkiye ile Bolşevik Rusya'nın

1 Oral Sander, *Siyasi Tarihi: Birinci Dünya Savaşı'nın Sonundan 1980'e Kadar*, İmge Kitapevi, Ankara, 1989, s. 70-71.; *Türk Dış Politikası (1919-1980)*, I, Edt: Baskın Oran, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, s. 314-319.

2 Fahir Armaoğlu, *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1990)*, I, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 1994, s. 330.

3 Ahmet Şükrü Esmer, *Siyasi Tarih (1919-1939)*, Güney Matbaacılık, Ankara, 1953, s. 217.; Raşid Tacibayev, *Kızıl Meydan'dan Taksime Siyasete*, Kültürde ve Sanatta Türk Sovyet İlişkileri, Truva Yayınları, İstanbul, 2004, s. 79-80.

4 Gürbüz Arslan, "Başvekil İsmet Paşa'nın Sovyetlerle İş Birliğine Evet, Komünizme Hayır Seyahati ve Neticeleri (26 Nisan-9 Mayıs 1932)", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı 68, Bahar 2021, s. 9-10.

5 Suat Bilge, *Güç Komşuluk: Türkiye-Sovyetler Birliği İlişkileri 1920-1964*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1992, s. 106.; Temuçin Faik Ertan, "İsmet İnönü'nün Rusya Gezisi", *Atatürk'ten Soğuk Savaşa Türk-Rus İlişkileri I. Çalıştay Bildirileri* (Ankara 14-15 Mayıs 2010), Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2011, s. 213-214.; Ersin Müezzinoğlu, "İsmet Paşa'nın 1932 Sovyet Rusya Ziyareti", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 20, Sayı 2, Eylül 2018, s. 252.

6 BCA, 30-18-01-02 / 27-25-01.; *Cumhuriyet*, 26 Nisan 1932, s. 1.; *Cumhuriyet*, 28 Nisan 1932, s. 6.; 29 Nisan 1932, s. 3.; 30 Nisan 1932, s. 4.; Tacibayev, a.g.e., s. 90-91.

dayanışma halinde kalabileceğini savunmuştur. Bu kapsamda İsmet Paşa, birinci toplantıda, Sovyet Rusya'ya tekstil endüstrisi, şeker endüstrisi ve halk eğitimi gibi farklı alanlarda çalışan büyük bir uzman ekibiyle geldiğini, bu nedenle çeşitli alanlarda inceleme yaparak iş birliği imkânlarını araştırmak istediğini belirtmiştir.⁷ İsmet Paşa, ikinci toplantıda, Mustafa Kemal Paşa'ya, kendisine ve Cumhuriyet Halk Fırkası'na yönelik ağır eleştirilerde bulunan ve komünist propaganda yapan gizli yayınlara dikkati çekmiştir. Türkiye dışında basılan bu yayınlardaki Türkiye karşıtı propagandaların kötü bir izlenime yol açtığını, devletler ve parti örgütleri üzerinde son derece olumsuz psikolojik sonuçlar doğurduğunu dile getirmiştir. Söz konusu yayınların engellenmesi konusunda Sovyet yönetiminin gerekli güce sahip olduğunu belirtmiş ve Türkiye'ye zarar veren bu propagandaları engellemesi halinde, iki ülke ilişkilerinin daha da gelişeceğine vurgu yapmıştır. Ayrıca Türkiye'nin, Milletler Cemiyeti'ne üye olma niyetinden bahsederek söz konusu üyeliğin ikili ilişkiler açısından sorun teşkil etmeyeceğini ifade etmiştir. Türkiye'nin nereye giderse gitsin Sovyet dostluğunu da yanında götüreceğini, üyeliğin Sovyet Rusya ile Türkiye arasında yapılan antlaşmaların ruhuna uygun olduğunu ve uluslararası meselelere bakıştaki ortaklığı güçlendireceğini söylemiştir. İsmet Paşa, üçüncü toplantıda ise savaş malzemesi, dokuma ve diğer ihtiyaçlar için alınacak fabrika makineleri için 8 milyon dolarlık bir krediye ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir. Son toplantıda da Türkiye'nin Balkan ülkeleriyle imzalamak istediği savunma paktını gündeme getirerek bu paktın, Sovyetlerin aleyhine herhangi bir oluşum içerisinde yer almayacağı konusunda güvence vermiştir.⁸

Buna karşılık Sovyet Rusya ise yakın ilişkiler içerisinde bulunduğu Türkiye'yi kaybetmemek ve Türkiye'nin Batı'ya ihtiyacı olmadığını göstermek yönünde bir politika izlemiştir. Bu sayede Türkiye'nin Batı'yla yaklaşım Sovyetlerden uzaklaşmasının önüne geçmeyi hedeflemiştir. Sovyet yetkililer bu kapsamda, Türk yetkilere; sanayi, sağlık ve eğitim gibi alanlarda faaliyet gösteren bütün kurumlarının kapılarını açmış ve inceleme yapma imkânı sunmuştur. Bu alanlarda takip ettiği program ve yöntemleri göstermiştir.⁹ Türkiye'nin, komünist propagandalar nedeniyle iç güvenlikle ilgili yaşadığı kaygı konusunda ise Sovyet kurum ve örgütlerinin gizli veya açık bir biçimde bir rolü olmadığını ortaya koymuştur. Türk yönetimine ve liderliğine karşı yapılan olumsuz propagandaların bir parçası olmayacaklarını, Türkiye ile olan dostluklarına zarar verecek girişimlere müsaade etmeyeceklerini net bir şekilde ifade etmiştir. Türkiye'ye karşı yapılan olumsuz propagandaların izlerini ortadan kaldırmanın en iyi yolunun, şu an olduğu gibi buluşmalar ve ziyaretler olduğunu belirtmiştir.¹⁰

Sovyet yetkililer, Türkiye'ye iktisadi yardım konusunda da bir kardeş ülke gibi her türlü yardımı yapmak istediklerine vurgu yapmıştır. Bu meyanda, samimiyetlerinin ve dostluklarının bir göstergesi olarak, imkânları çerçevesinde fabrika ürünlerinden birer numune olarak 5 tanker, 2 tank, 2 kamyon, 1 otobüs, 10 traktör ve 1 ziraat grubu hediye etmiştir. Ayrıca Türkiye'ye, savaş malzemesi, dokuma ve diğer alanlardaki sanayileşme programını hayata geçirebilmesi için ihtiyaç duyduğu 8 milyon dolarlık bir kredi açılmıştır.

7 RGASPI, 82-2-1328 / 123.

8 RGASPI, 82-2-1328 / 125-126, 135.; BCA, 30-10-00-00 / 248-677-8.; İsmet İnönü, Hatıralar, II, Yay Haz: Sebahattin Selek, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1987, s.247-248.

9 Cumhuriyet, 28-30 Nisan 1932, s. 1, 3.; 1 Mayıs 1932, s. 6.; 5 Mayıs 1932, s. 4.; 7 Mayıs 1932, s. 1, 4.; 10 Mayıs 1932, s. 3.; 11 Mayıs 1932, s. 6.

10 RGASPI, 82-2-1328 / 127.; BCA, 30-10-00-00 / 248-677-8.

Ulusal ve Dış Basında Başvekil İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya Seyahati (26 Nisan-9 Mayıs 1932)

Üstelik bu kredi faizsiz olacak ve geri ödemesi 20 sene boyunca ürün olarak yapılacaktır. Sovyet yetkililer son olarak da Türkiye'nin dış politikada atacağı adımlara müdahale etmeyerek ilişkilerin dostluk ve uyum içerisinde devam etmesini sağlamıştır. Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne üye olmasına ve Balkan Paktı'nı kurmaya yönelik çabalarına olumlu yaklaşmıştır.¹¹

Nihayetinde İsmet Paşa'nın bu seyahati, Tass Ajansı'nın da belirttiği gibi her iki ülke adına olumlu geçmiştir. Seyahat esnasında, iki memleketi alakadar eden birçok mesele samimi bir şekilde ele alınmış, şimdiye kadar takip edilen iş birliği siyasetinin devamı konusunda mutabık kalınmıştır. İki ülkenin dostluk ilişkilerinin zarar görmemesi ve güçlenerek devam etmesi için birbirlerinin rejimleri aleyhine hiçbir çalışma yapılmaması gerektiği net bir şekilde ortaya konulmuştur. Türk heyeti, Sovyet Rusya'nın iktisat, bayındırlık ve bilim sahasındaki faaliyetlerini yakından görmüş ve bu alanlarda iş birliği yapılması yönünde prensip olarak anlaşmaya varmıştır. İki memleket arasındaki kültürel ilişkilerin geliştirilmesi, özellikle ilim müesseseleri arasında bilim adamı değişiminin yapılmasının faydalı olacağı konusunda fikir birliği oluşmuştur.¹²

Bunların dışında İsmet Paşa, dış politikada atılacak adımlar konusunda Sovyet yöneticilerin kaygılarını gidererek Türkiye'nin, Sovyet Rusya'nın dostluğunu kaybetme endişesi olmadan hareket etme imkânına kavuşmasını sağlamıştır. Sanayileşme programını hayata geçirmek için ihtiyaç duyulan kredi ve teknoloji meselesini en uygun şartlarda çözmeyi başarmıştır.¹³ Sovyet Rusya ise bu süreçte; Türk yetkilere bütün kurumlarının kapılarını açmak, uyguladığı yöntemlerini göstermek, Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu krediyi vermek ve dış politikada atacağı adımlara müdahalede bulunmamak suretiyle en önemli müttefiki konumundaki Türkiye ile ilişkilerini güçlendirmiştir.¹⁴

Konuyla ilgili şimdiye kadar yapılan çalışmalar¹⁵ İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya seyahatinin içeriği ve sonuçları üzerine odaklandığı için bu makalenin ana eksenini seyahatin ulusal ve dış basınındaki yansımaları oluşturmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın amacı Türkiye ile Sovyet Rusya arasında siyasi, ticari ve iktisadi alanlarda önemli gelişmelere sahne olan, ilişkilerin iş birliği çerçevesinde devam etmesini sağlayan seyahatle ilgili ulusal ve dış basının nasıl bir yaklaşım sergilediğini ve seyahatin hangi yönü üzerinde durduğunu ortaya koymaktır.

Ulusal Basında Başvekil İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya Seyahati

Ulusal basın, İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya yolculuğu kapsamında Ankara'dan İstanbul'a hareket ettiği 23 Nisan 1932 tarihinden itibaren "Başvekilimiz Bu Akşam Gidiyor", "Başvekilimiz Dün Akşam Şehrimizden Hareket Etti", "Başvekil Paşa Bu Sabah Şehrimize Geldi", "Başvekil Geliyor" gibi manşetler¹⁶ altında seyahatle ilgili gelişmeleri okuyucularına dakika dakika aktarma gayreti içerisinde olmuştur. Bunu yaparken de seyahatin özellikle iki ülke ilişkilerini güçlendirmek adına yapıldığı üzerinde durmuştur.

11 RGASPI, 82-2-1328 / 135.; BCA, 30-10-00-00 / 248-677-8.; İnönü, a.g.e., s.246-248

12 RGASPI, 82-2-1328 / 130.; Cumhuriyet, 9 Mayıs 1932, s. 3.

13 BCA, 30-10-00-00 / 248-677-8.; RGASPI, 82-2-1328 / 130.; İnönü, a.g.e., s. 246-251.;

14 Tacibayev, a.g.e., s. 85-95.

15 Çalışmalar için bkz. Temuçin, a.g.m., s. 211-222.; Müezzinoğlu, a.g.m., 249-260.; Arslan, a.g.m., s. 1-53.

16 Akşam, 24 Nisan 1932, s. 1.; Cumhuriyet, 24 Nisan 1932, s. 1.; Hakimiyeti Milliye, 24 Nisan 1932, s. 1.; Milliyet, 24 Nisan 1932, s. 1.; Vakit, 24 Nisan 1932, s. 1.

Yine İsmet Paşa ve beraberindeki heyetin İstanbul'dan Sovyet Rusya'ya doğru hareketini de "İsmet Paşa'nın Bindiği Vapur Bu Sabah Boğazdan Çıktı", "İsmet Paşa Hz. Bu Sabah Grusia Vapuru İle Odesa'ya Hareket Etti", Başvekilimiz Dün Rusya'ya Hareket Etti", "Başvekilin Rusya Seyahati Başladı" manşetleri¹⁷ altında aktarmıştır. Hemen akabinde İsmet Paşa'nın,

"Rusya'ya seyahatte dost Sovyetlere Millî Türkiye'nin muhabbetli selamlarını götüreceğim. Senelerden beri ciddi tecrübelerden geçmiş olan iki memleket dostluğunun esası Bolşevik Rusya ile Milliyetçi Türkiye'nin yüksek menfaatleri arasında ahenk ve büyük inkılâplar geçirmiş iki memleket evlâtlarında birbirinin sözüne ve niyetine itimadın mevcudiyetidir. Dostlarımız ile yakından temas ve tanışmak fırsatından ben ve arkadaşlarım çok memnun olacağız. Sevinç ve memnuniyetle yola çıkıyorum"¹⁸

sözlerine yer vererek seyahatin iki ülke arasındaki dostluğu takviye edeceğini bir kez daha vurgulamıştır.

Ayrıca ulusal basın, gezinin Türkiye ile Sovyet Rusya arasındaki dostluğun tezahüründen başka bir şey olmadığını ve söz konusu dostluğu güçlendireceğini yazmıştır. İki ülke arasındaki rejim farkının altını çizerek her devletin ihtiyaçları doğrultusunda kendisine has bir idari sisteme sahip olduğunu ve bu prensipler dâhilinde halkını refaha kavuşturma çalışmalarını yürüttüğünü söylemiştir. Rejim farkının ikili ilişkilerin gelişmesi önünde hiçbir engel teşkil etmeyeceğini belirterek rejimler arası bir yakınlaşmaya ihtiyaç olmadığını dile getirmiştir. Her iki tarafın şimdiye kadar birbirlerinin rejimlerine hürmet ettiğini ve bu durumun aradaki dostluğu daha da güçlendirdiğini ifade etmiştir. İsmet Paşa'nın kalabalık bir heyetle yola çıkması hususunda da özel bir mana aranmaması gerektiğini söylemiş ve heyetin kalabalık olmasını Sovyet Rusya'nın sanayi alanında attığı adımların incelenmesi ve bunlardan faydalanmak istenmesiyle ilişkilendirmiştir.¹⁹ Böylece ulusal basın, Türkiye ile Sovyet Rusya arasında ideolojik bir yakınlaşma beklenmemesi gerektiğine dikkati çekmek suretiyle adeta Sovyetlere ve iç kamuoyuna mesaj vermiştir.

Ulusal basın, İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya'ya adım atmasını "İsmet Paşa Rus Toprağına Ayak Bastı, Başvekilin İlk Beyanâtı: Türkiye'den Rusya'ya Selam ve Muhabbet", "Başvekilimiz Hazretleri Odesa'da Merasimler Karşılandı" "Başvekil Paşa Bugün Moskova Yolundadır", Türkiye'den Rusya'ya Selâm Ve Muhabbet" manşetleriyle²⁰ duyurarak yine Türk-Sovyet dostluğuna vurgu yapmıştır. Bu tarihten sonra da İsmet Paşa ve beraberindeki heyetin Sovyet Rusya'daki temaslarını gerek Anadolu Ajansı gerekse kendi yazarlarının gönderdiği telgraf ve mektuplar sayesinde günü gününe kamuoyuyla paylaşmıştır. Nitekim İsmet Paşa'yla birlikte Akşam, Cumhuriyet, Hâkimiyeti Milliye, Kadro Dergisi, Milliyet, Son Posta ve Vakıf gibi dönemin önde gelen gazete ve dergilerinin başyazarları da Sovyet Rusya'da bulunmuşlardır.

Bu meyanda ulusal basın genellikle ilk sayfadan kamuoyuna iletmiş haberlerde İsmet Paşa ve beraberindeki heyetin Odesa, Moskova ve Leningrad gezilerini, yaptıkları

17 Akşam, 25 Nisan 1932, s. 1.; Cumhuriyet, 25 Nisan 1932, s. 1.; Hakimiyeti Milliye, 25 Nisan 1932, s. 1.; Milliyet, 25 Nisan 1932, s. 1.; Vakıf, 25 Nisan 1932, s. 1.

18 Akşam, 25 Nisan 1932, s. 2.; Cumhuriyet, 25 Nisan 1932, s. 1.; Hakimiyeti Milliye, 25 Nisan 1932, s. 1, 3.; Milliyet, 25 Nisan 1932, s. 5.; Vakıf, 25 Nisan 1932, s. 2.

19 Akşam, 25 Nisan 1932, s. 1, 2.; Milliyet, 25 Nisan 1932, s. 1.

20 Cumhuriyet, 27 Nisan 1932, s. 1.; Hakimiyeti Milliye, 27 Nisan 1932, s. 1.; Vakıf, 27 Nisan 1932, s. 1.

Ulusal ve Dış Basında Başvekil İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya Seyahati
(26 Nisan-9 Mayıs 1932)

konuşmaları, ziyaret edilen fabrikalar ve kurumları, Sovyet yetkililer ile yapılan görüşmeleri dakika dakika aktarmıştır. İsmet Paşa başta olmak üzere Türk heyetine karşı gösterilen misafirperverlikten bahsederek bunun iki ülkenin birbirlerine karşı duydukları samimi hislerin bir tezahürü olduğuna değinmiştir. Temaslar esnasında Türk ve Sovyet yetkililerin sarf ettiği, "Karadeniz Bizi Ayırmıyor, Bilakis Birleştiriyor", "Türk-Rus Dostluğunun Zeval Bulacağını Zannedenler İnkisara Uğrayacaklardır"²¹ şeklindeki sözleri manşetten vererek seyahatin iki ülke dostluğunu güçlendireceği üzerinde durmuştur.

Diğer gazetelerden farklı olarak hükümetin yarı resmî yayın organı sayılan Hâkimiyeti Milliye, İsmet Paşa'nın seyahat esnasında Sovyet basın mensuplarına söylemiş olduğu, "Memleketim bir köylü ekseriyetinden müteşekkildir. Türkiye, yarının ihyayı iktisadisini bunların ihtiyaç ve arzularından mülhem olarak bina edecektir",²² "Hepimiz, benden başlamak ve en basit Türk işçisiyle, en küçük Türk askerinde bitmek üzere, yeni Türkiye'nin ihyası için yorulmaz bir sây ile çalışan Gazi Mustafa Kemal Hazretlerinin idaresi altında bulunan Kemalistler"²³ gibi ifadelerini büyük puntolarla manşetten vermiştir. Yine İsmet Paşa'nın, Sovyet Rusya Ticaret Odası'nın kabul merasiminde yapmış olduğu konuşmanın bir bölümü olan "Ben ve arkadaşlarım Sovyet Rusya ile Milliyetperver Türkiye arasındaki teşriki mesainin inkişafa mazhar olmasının her iki memleketin menfaati namına pek âlâ mümkün olduğu kanaatindeyiz. Biz buradan dostluk rabitalarımızın istikbalde daha ziyade resanet bulacağına dair kuvvetli bir kanaatle ayrılacağız"²⁴ tarzındaki ifadelerini ilk sayfadan kalın puntolarla paylaşmıştır. Bu meyanda Hâkimiyeti Milliye, Türkiye'nin kendi inkılabının ve Mustafa Kemal Paşa'nın çizmiş olduğu prensiplerin çerçevesi dâhilinde ilerlemeye devam etmek istediğine ve Türkiye ile Sovyet Rusya'nın aralarındaki rejim farkına rağmen ilişkilerini güçlendirebileceğine dikkati çekmek suretiyle iç ve dış kamuoyuna mesaj vermeye devam etmiştir.

Ulusal basının seyahatle ilgili ön plana çıkardığı bir diğer konu ise Türkiye ile Sovyet Rusya arasında imzalanan kredi anlaşması olmuştur. Bu kapsamda anlaşma "Sovyetler Bize 16 milyon Liralık Makine Veriyorlar", "Rusya Bize 16 Milyon Liralık Kredi Açıyor", "Milli Sanayimizi İnkişaf Ettirmek İçin Moskova'da Bir İtilaf", "Rusya İle Mali Bir İtilaf Yaptık", "Sovyetlerle Yeni Bir İtilaf Yapıldı" manşetleri altında duyurulmuştur. Yapılan anlaşma sayesinde Sovyetlerin Türkiye'ye 16 milyon liralık mensucat makineleri vereceği, bu makinelerin bedelinin yirmi senede taksitler halinde ve ticari mal verilerek ödeneceği belirtilmiştir. Bunun dışında Sovyet Rusya'nın Türkiye'ye üç ufak, iki büyük tank, on traktör, iki kamyon ve bir otobüs hediye ettiğini yazılmıştır.²⁵ Böylece en başından itibaren İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya gezisini Türk-Sovyet dostluğunu güçlendirme yolunda bir adım olarak gören ve ziyaretin rejimler arasında bir yakınlaşmaya sebebiyet vermeyeceği üzerinde duran ulusal basın, bu seyahatin en önemli sonucu olarak da iki ülke arasında imzalanan kredi anlaşmasını gördüğünü ortaya koymuştur.

21 Akşam, 28 Nisan-7 Mayıs 1932, s. 1, 2.; Cumhuriyet, 28 Nisan-8 Mayıs 1932, s. 1, 3-6.; Hakimiyeti Milliye, 28 Nisan-8 Mayıs 1932, s. 1, 3.; Milliyet, 28 Nisan- 8 Mayıs 1932, s. 1, 5, 6.; Vakit, 28 Nisan-8 Mayıs 1932, s. 1, 2.

22 Hakimiyeti Milliye, 30 Nisan 1932, s. 1.

23 Hakimiyeti Milliye, 1 Mayıs 1932, s. 1.

24 Hakimiyeti Milliye, 4 Mayıs 1932, s. 1.

25 Akşam, 8 Mayıs 1932, s. 1, 2.; Cumhuriyet, 9 Mayıs 1932, s. 1.; Hakimiyeti Milliye, 9 Mayıs 1932, s. 1.; Milliyet, 9 Mayıs 1932, s. 1.; Vakit, 9 Mayıs 1932, s. 1.

Seyahatin diğer sonuçlarını ise ulusal basın, Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Bey'in Moskova'da gazetecilerle yaptığı beyanat üzerinden aktarmıştır. Buna göre Türkiye, Sovyet yetkililerle yapılan toplantılarda gizli bir şey konuşmamış, iki ülke arasındaki temasların devam etmesi kararı alınmış ve Milletler Cemiyeti konusunda da kürsü pazarlığı yapılmamıştır. Bu arada ulusal basın, Tevfik Rüştü Bey'in "*On iki yıldır kimseden borç almayan Türkiye bu politikasına devam edecektir ve Sovyetlerin Türkiye'ye açtığı sekiz milyon dolarlık krediyi Türkiye tespit etmiştir*"²⁶ şeklindeki sözlerinin altını çizerek alınan kredinin dış borç olarak değerlendirilmemesi gerektiğine ve Türkiye'nin dış borç alma konusunda tutum değişikliğine gitmediğine dikkati çekmiştir.

İsmet Paşa'yla birlikte Sovyet Rusya'ya giden ve çeşitli temaslarda bulunan gazete yazarları da seyahatle ilgili kendi köşelerinde kaleme aldıkları yazılarda ilk olarak, Sovyetlerin, İsmet Paşa başta olmak üzere Türk heyetine gösterdiği misafirperverlikten bahsetmişlerdir. Örneğin *Akşam* gazetesinden Vala Nurettin, gerek Odesa'da gerekse Moskova'da Türk heyetini Sovyet yetkililerin dışında binlerce kişinin karşılamaya geldiğini, şehir merkezi ve sokaklara Türk bayrakları ile "Hoş Geldiniz, Sovyet Rusya'sından Cumhuriyet Türkiye'sine Selâmlar" yazılı afişlerin asıldığını yazmıştır. Sovyetlerin İsmet Paşa ve Tevfik Rüştü Bey'i eski devirlerde imparatorların karşılandığı gibi karşıladıklarını, hariciye konağı olan bir malikânedeki konakladıklarını dile getirmiştir. Vala Nurettin ayrıca Sovyetlerin ikramlar esnasında, siyah havyar gibi en kıymetli yemekleri sunduğunu da belirtmiş ve "*Aradaki kahvaltılar da hesaba katacak olursanız ve eğer ziyafetlerin bir buçuk iki saat sürdüğünü nazarı itibare alırsanız, günümüzün büyük bir kısmı sofraya başında geçiyor denebilir....Cigaramıza kadar her şeyi ikram ediyorlar. Doğrusu biz kendi hesabımıza sosyalizm cennetinde yaşıyoruz*"²⁷ şeklindeki ifadeyle ikramların birer ziyafet niteliğinde olduğuna vurgu yapmıştır.

Cumhuriyet gazetesinden Alaettin Cemil, Sovyetlerin misafirperverliği konusunda benzer ifadeler kullanmış ve "*Kremlin Sarayının muhteşem salonları ilk kez Türklerle açıldı*" demiştir.²⁸ Yine *Cumhuriyet* gazetesinden Yunus Nadi, Sovyet Rusya'da gezilen her yerde dost kalplerin yeni Türkiye'nin temsilcilerini kucakladığını ifade etmiştir. "*Yakın tarihin hükümdarları şeklinde olsun hiçbir memleket baş mümessilinin diğer hiçbir memlekette bu kadar yüksek samimiyet gösterileri içinde istikbal ve izzet edilebilmiş olduğunu bizim hafızamız kaydetmiyor. İsmet Paşa bu memlekette el üstünde tutulacak dostluk itina ve ihtimamların azami halleriyle misafirperverlik gördü*"²⁹ sözleriyle İsmet Paşa'ya gösterilen misafirperverliğin normalin çok ötesinde olduğunu göstermek istemiştir.

Milliyet gazetesinden Mahmut Nedim, Odesa'da İsmet Paşa'nın muazzam bir şekilde karşılandığını dile getirmiş,³⁰ Türk heyetine karşı gösterilen misafirperverliğin tamamen içten gelen duygularla yapıldığına değinmiştir.³¹ *Son Posta* gazetesinden Selim Ragıp, İsmet

26 *Akşam*, 8 Mayıs 1932, s. 1.; *Cumhuriyet*, 9 Mayıs 1932, s. 1, 3.; *Hakimiyeti Milliye*, 9 Mayıs 1932, s. 4.; *Milliyet*, 9 Mayıs 1932, s. 5.; *Vakit*, 9 Mayıs 1932, s. 2.

27 Vala Nurettin, "Rusya İntibaları: Odesa", *Akşam*, 7 Mayıs 1932, s. 6.; "Rusya İntibaları: Rus Misafirperverliği", 9 Mayıs 1932, s. 7.

28 Alaettin Cemil, "Moskova'ya Doğru", *Cumhuriyet*, 5 Mayıs 1932, s. 1, 6.; "Rusya Mektupları: Rusya'yı Bir Cümle ile Tarif; Yepyeni Bir Alem", 9 Mayıs 1932, s. 1, 4.

29 Yunus Nadi, "İsmet Paşa'nın Rusya Seyahati ve Neticeleri: 1", *Cumhuriyet*, 11 Mayıs 1932, s. 1, 4.

30 Mahmut Nedim, "Millîci Türkiye Komünist Rusya İle Nasıl Dost Olabiliyor?", *Milliyet*, 6 Mayıs 1932, s. 1.

31 Mahmut Nedim, "Rusya'ya Türk Gözü ve Gözlüğü İle Bakmalıdır", *Milliyet*, 8 Mayıs 1932, s. 1.

Ulusal ve Dış Basında Başvekil İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya Seyahati
(26 Nisan-9 Mayıs 1932)

Paşa'nın Kremlin sarayındaki kabul törenine bütün Sovyet icra komiserlerinin katılmasını büyük bir misafirperverlik olarak değerlendirmiştir.³² *Vakit* gazetesinden Hakkı Tarık, Türk heyetine karşı gösterilen misafirperverlikten dolayı Sovyetlere şükranlarını belirtmiştir.³³ Verilen ziyafetlerde İsmet Paşa'nın resimlerinin, "Yaşasın Türkiye Cumhuriyeti, Yaşasın Türkiye Cumhuriyetinin Reisi Mustafa Kemal" ifadesinin bulunduğu afişlerin asıldığını yazmıştır.³⁴ Nihayetinde köşe yazarlarının seyahatle ilgili ilk izlenimleri olan Sovyet misafirperverliğini, Sovyet yetkililerinin Türk heyetini etkilemek için yoğun bir çaba içerisinde girdiği ve bunda da başarılı olduğu şeklinde görmek mümkündür.

Gazete yazarları, seyahatle ilgili ikinci olarak, Sovyet kurumlarının gösterdiği gelişmeye yer vermiş ve bu gelişmeleri övmüştür. Örneğin Selim Ragıp, bir zamanlar yabancı bir şirket tarafından işletilen ve hammaddesini dışarıdan temin eden Odesa'daki Linoleom Fabrikası'nın artık Sovyet Hükümeti tarafından işletildiğini, hammaddesini yurt içinden temin ettiğini ve her türlü muşambayı üretebildiğini anlatmıştır.³⁵ Alaettin Cemil ve Mahmut Nedim, Odesa Milli Kütüphanesi'nde 500 bin civarında kitap bulunduğunu, her sene devletin 80 bin yeni yayın gönderdiğini, şehirde okuryazar oranının yüksek olduğunu, abonelik sistemi sayesinde evde okunması için kitap verildiğini bildirmişlerdir. Kütüphanenin bir arı kovanı gibi işlediğini de ifade etmişlerdir.³⁶ Vala Nureddin, Kiev Akademisi'nin yeni kurulmasına rağmen özellikle fen bilimlerinde birçok çalışma yürüttüğünü ve içerisinde mamut iskeletinin de yer aldığı bir hayvan müzesi barındırdığını anlatmıştır.³⁷ Mahmut Nedim de Kiev Akademisi'nin bir şehrin eğitimi ve kültürü için kıymeti ölçülemez bir hazine olduğuna değinmiştir.³⁸

Alaettin Cemil, Sovyet Rusya'nın sanayide yakaladığı gelişmeden bahsederken Moskova'daki otomobil fabrikasını örnek göstermiştir. Temeli, Çarlık zamanında küçük bir otomobil atölyesi olarak atılan fabrikanın, Sovyet Hükümeti zamanında muazzam bir yapıya kavuşturulduğunu, fabrikada 16 bin işçinin çalıştığını, günde 60 kamyon ve otobüs yapıldığını anlatmıştır. Fabrikanın, 1932 senesi için planlama gereği yılda 19.700 araç üreteceğinden, bütün ihtiyaçlarını ülke içerisinde tedarik ettiğinden, sadece tekerlek kauçuklarından bir miktarın dışarıdan geldiğinden bahsetmiştir. Ayrıca Sovyet Rusya'da günde 2 milyon adet basılan gazetelerin ve 100 bin öğrenciye sahip üniversitelerin olduğunu belirtmiştir.³⁹ Yunus Nadi, Sovyet Rusya'nın kamyon, traktör, otomobil, tayyare üretimiyle, Avrupa'nın en büyük elektrikli santralleriyle Türkiye'nin yanı başında yeni bir Amerika inşa ettiğinden bahsetmiştir.⁴⁰

Selim Ragıp, Ukrayna ve Moskova takımları arasında Türk heyeti şerefine yapılan futbol maçını izlemek için gittiği Dinamo stadyumuyla ilgili olarak, Türkiye'nin böyle bir stadyuma sahip olmamasından dolayı büyük bir üzüntüye kapıldığını aktarmıştır. Stadyumun

32 Selim Ragıp, "Rusya İntibaları: Muhteşem Resmî Kabulde Neler Gördüm ve Kimlerle Karşılaştım", *Son Posta*, 9 Mayıs 1932, s. 4.

33 Hakkı Tarık, "Sovyetleri Ziyaret: 4", *Vakit*, 9 Mayıs 1932, s. 5.

34 Hakkı Tarık, "Sovyetleri Ziyaret: 6", *Vakit*, 11 Mayıs 1932, s. 6.

35 Selim Ragıp, "Rusya Mektubu: Hiç Dilencisi Bulunmayan Bir Şehir Odesa", *Son Posta*, 4 Mayıs 1932, s. 1, 11.

36 Alaettin Cemil, "Moskova'ya....", *Cumhuriyet*, 5 Mayıs 1932, s. 1, 6.; Mahmut Nedim, "Rusya'nın Rejimini Değil, Onun Metotlarını Almalıyız", *Milliyet*, 7 Mayıs 1932, s. 1.

37 Vala Nureddin, "Rusya İntibaları: Kiev", *Akşam*, 8 Mayıs 1932, s. 7.

38 Mahmut Nedim, "Rusya'ya Türk....", *Milliyet*, 8 Mayıs 1932, s. 1.

39 Alaettin Cemil, "Rusya Mektupları....", *Cumhuriyet*, 9 Mayıs 1932, s. 4.

40 Yunus Nadi, "İsmet Paşa'nın Rusya Seyahati ve Neticeleri: 3", *Cumhuriyet*, 13 Mayıs 1932, s. 1.

tamamen betondan yapıldığını, binlerce insanın aynı anda giriş-çıkış yapabilmesine imkân verecek şekilde planlandığını, içerisinde bisiklet ve motosiklet yarışları için beton pistlerin olduğunu belirtmiştir.⁴¹ İnkılâp müzeleri hakkındaki görüşlerini aktarırken de Türkiye’de böyle bir müze kurmakla görevli memurların mutlaka Sovyet Rusya’daki müzeleri incelemesi gerektiğini ifade etmiştir. Çünkü Sovyetlerin bu müzelerde ihtilalin bütün aşamalarını, verilen mücadeleyi, kullandıkları cebir veya sulh vasıtalarını, vesikaları bir araya getirerek başarılı bir eser ortaya koyduklarını anlatmıştır.⁴² *Hâkimiyeti Milliye* gazetesinden Falih Rıfkı ise 12 Mayıs günü Tass Ajansı’nın hususi muhabiriyle yaptığı mülakatta, Türkiye’ye döndükten sonra Sovyetlerin zafer yolunda bulunduğunu herkese söylediğini, Sovyet Rusya’nın yalnızca fabrika, sokak ve tarla yapmayı aynı zamanda yeni bir halk yarattığını da aktarmıştır.⁴³

Sovyet kurumlarının gösterdiği gelişmeyle alakalı yukarıdaki söylemleri, Türk heyetinde yer alan gazetecilerin Sovyet Rusya’nın başta sanayi olmak üzere bilim, eğitim ve kültür alanında katettiği duruma hayran kaldıkları ve hatta bazı alanlarda Türkiye’nin geri kalmış olduğu hissine kapıldıkları şeklinde değerlendirmek mümkündür.

Gazete yazarları, seyahatle ilgili üçüncü olarak, Sovyet Rusya’nın giderek büyümesinden ve buna paralel olarak iki ülke ilişkilerinin güçlenmesi gerektiğinden bahsetmiştir. Örneğin Vala Nureddin, Bolşevik rejimin, şimdiki neslin rahat ve refahından feragat etmesini sağlayarak gelecek nesiller için yeni bir ülke inşa ettiğini dile getirmiştir. Binalarını tamir eden, sokaklarını asfaltlayan, sürekli fabrika açan, dışarıdan sadece makine satın alan, adımlarını beş-on sene sonrasını planlayarak atan Sovyet Rusya’nın hesaplarında hata yapmazsa geleceğin Amerika’sı olacağına vurgu yapmış,⁴⁴ dünyanın en gelişmiş bir iktisat müessesesi haline geleceğini belirtmiştir.⁴⁵ Nihayetinde “*Zengin komşu, fakir komşudan iyidir*”⁴⁶ diyerek Türkiye’nin bundan faydalanması gerektiğine dikkat çekmiştir.

Sovyet Rusya’nın çalışmalarını “Türkiye’nin yanı başında yeni bir Amerika inşa ediliyor”⁴⁷ şeklinde aktaran Yunus Nadi, Sovyetlerin her sahada başarmakta olduğu işlerin hiçbirisini Türkiye’den saklamadığına ve olduğu gibi gösterdiğine değinmiştir. Sovyet Rusya’nın, Türkiye’nin ihtiyaçlarının temini konusunda kapılarını her zaman açık bırakmak niyetinde olduğu söyleyerek⁴⁸ Türkiye’nin bu fırsatı kaçırmaması gerektiği mesajını vermiştir.

Selim Ragıp, Sovyetlerin toprak üstündeki ve altındaki servetlerini, milletin kabiliyetini, eldeki vasıtaları ve bunların kıymetini tayin ettikten sonra hayata geçirdiği 5 yıllık kalkınma planı sayesinde sanayi, ziraat, fikir ve inşaat sahalarında büyük bir atılım yaptığı üzerinde durmuştur.⁴⁹ Bu atılım sayesinde bir zamanlar bütün ihtiyaçlarını dışardan temin eden ve bu ihtiyaç maddelerinin parasını verebilmek için ağır şartlarda borç alan Sovyetlerin, artık

41 Selim Ragıp, “Rusya Mektubu: Bu Sene 82 Milyon Rus Mektebe Sevk Edilecek”, Son Posta, 6 Mayıs 1932, s. 8.

42 Selim Ragıp, “Rusya’da Spor: Moskova ve Ukrayna Müsabakası”, Son Posta, 11 Mayıs 1932, s. 6.

43 “Moskova Herkül’ün 12 İmtihanından Altsını Geçirmiştir”, Hakimiyeti Milliye, 13 Mayıs 1932, s. 1.

44 Vala Nureddin, “Bolşevik Rejimine Dair Bir Tefelsüf”, Akşam, 10 Mayıs 1932, s. 3.

45 Vala Nureddin, “Rusya İntibaları: Rus Misafirperverliği”, Akşam, 9 Mayıs 1932, s. 7.; “Sovyet Vatanının Kuş Bakışı Üç Manzarası”, Akşam, 14 Mayıs 1932, s. 3.

46 Vala Nureddin, “Bolşevik Rejimine...”, Akşam, 10 Mayıs 1932, s. 3.

47 Yunus Nadi, “İsmet Paşa’nın Rusya Seyahati ve Neticeleri: 3”, Cumhuriyet, 13 Mayıs 1932, s. 1.

48 Yunus Nadi, “İsmet Paşa’nın Rusya Seyahati ve Neticeleri: 4”, Cumhuriyet, 13 Mayıs 1932, s. 2.

49 Selim Ragıp, “Rusya İntibaları: Sovyet Rusya Bugün Vardığı Seviyeyi Plana Borçludur”, Son Posta, 14 Mayıs 1932, s. 6.

Ulusal ve Dış Basında Başvekil İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya Seyahati
(26 Nisan-9 Mayıs 1932)

bütün ihtiyaçlarını kendisinin karşıladığını belirtmiştir.⁵⁰ Bolşevik rejimin iktidara geçeli 15 sene olmasına rağmen, bilim ve fenni esas alarak büyük bir azimle ilerlediğinden, çok çalıştığından, çalıştıkça kazandığından bahsetmiş⁵¹ ve bu anlamda Sovyet Rusya'yı örnek alınması gereken bir ülke olarak takdim etmiştir.

Kadro Dergisi yazarlarından Yakup Kadri, Türkiye'nin inkılapçı bir memleket olan Sovyet Rusya gibi akıl almaz neticelere varamamış olmasının iki nedenden kaynaklandığını dile getirmiştir. Bu nedenleri ise plansızlık ve memleketin genel verim kabiliyetini kullanamamak olarak göstermiştir. Türk inkılapçıların geniş manada ekonomik meselelerdeki acemiliğinin bugüne kadar planlı ve sistemli bir inşa devresine girilmesine mani olduğunu söylemiştir.⁵² Bu meyanda Yakup Kadri, Sovyet Rusya'nın tecrübelerinden faydalanmanın Türk toplumuna ve bürokrasına katkı sağlayacağını düşündüğünü göstermiştir.

Mahmut Nedim, Sovyet Rusya ile ilişki kurulmasının dostluk veya rejim meselesinin çok daha ötesinde bir konu olması gerektiğine vurgu yapmıştır. Sovyetlerin büyük bir sanayi, kültür ve çalışma atılımı gerçekleştirdiğini, bütün faaliyetlerini sıkı bir disiplin ve teknik esaslar dâhilinde yaptığı için başarılı olacağını dile getirmiştir. Ülkesinin ziraat ve sanayi alanındaki ihtiyaçlarını üretmek yolunda ilerleyen Sovyetlerin bu yolda attığı adımları gizlemediği ifade etmiştir.⁵³ Falih Rıfkı ise Sovyet Rusya'nın yeni bir insan ve yeni bir ekonomiyi birkaç hamlede inşa etmek için ihtilalci ve ilmî metotlar bulup tecrübe ettiği üzerinde durmuştur.⁵⁴

Açıkcısı köşe yazarları yukarıdaki söylemleriyle Sovyet Rusya'nın birçok alanda gösterdiği başarıyı övmeye devam ederken özellikle Sovyetlerin her sahada başarmakta olduğu işleri Türkiye'den saklamadığının altını çizmek suretiyle Türkiye'nin güçlü bir ekonomi ve sanayi inşa yolunda Sovyet Rusya'nın tecrübelerinden istifade etmesi gerektiğine dikkati çekmiştir. Zira Türkiye'nin yanı başında geleceğin Amerika'sı inşa edilmektedir ve bu nedenle Türkiye komşusunun deneyimlerinden ve metotlarından istifade etmekte geç kalmamalıdır.

Gazete yazarları, seyahatle ilgili dördüncü olarak, iki ülkedeki rejim farkının ilişkilerin gelişmesine engel olmadığı veya ilişkilerin güçlenmesiyle Türkiye'ye komünizm bulaşmayacağı üzerinde durmuştur. Örneğin Yunus Nadi, "*Sovyet Rusya'yı sevmek ve onunla çok sıkı dost olmak meselesi asla komşu ve dost memleketin rejim şeraitinden herhangi bir zerreyi kabul edip etmemekle alakadar bir mesele değildir*" şeklinde ifadeler kullanmıştır. Türkiye'nin niyetinin Bolşevik rejimini topraklarında uygulamak değil, Sovyetlerin olumlu neticeler elde ettiği alanlardan faydalanmak olduğunu altını çizmiştir. Çünkü Sovyetlerin bilim ve fen temeline dayanan çok güzel çalışma usulleri uyguladığını ve bu usullerden az zamanda çok büyük neticeler çıkardıklarını söylemiştir. Bu hakikati

50 Selim Ragıp, "Sovyet Rusya'da Neler Gördüm: 1", Son Posta, 15 Mayıs 1932, s. 3, 11.

51 Selim Ragıp, "Sovyet Rusya'da Neler Gördüm: 3", Son Posta, 17 Mayıs 1932, s. 11.; "Sovyet Rusya'da Neler Gördüm: 5", Son Posta, 19 Mayıs 1932, s. 12.

52 Yakup Kadri, "Ankara, Moskova, Roma", *Kadro Dergisi*, Cilt 1, Sayı 12, Aralık 1932, s. 33-35.; "Ankara, Moskova, Roma", *Kadro Dergisi*, Cilt 2, Sayı 13, Ocak 1933, s. 29-31.;

53 Mahmut Nedim, "Millîci Türkiye....", *Milliyet*, 6 Mayıs 1932, s. 1.; "Yeni Rus İdaresinin Her Şubesinde Sıkı Bir Disiplin Var!", *Milliyet*, 9 Mayıs 1932, s. 1.; "Bolşevik mi Olalım, Faşist mi?. Ne bu, Ne de o.", *Milliyet*, 11 Mayıs 1932, s. 1.

54 "Matbuat Erkanının Rusya İntibahları", *Cumhuriyet*, 11 Mayıs 1932, s. 3.

öğrenmenin ve bu yolda ilerlemenin Türkiye içinde faydalı olacağından bahsetmiştir.⁵⁵ Rejim taklidi gibi çocukça düşünceleri akları başında olan iki büyük milletin bir an bile aklından geçirmedeğini, herkesin rejiminin kendisine ait olduğunu ve kendi rejimleri altında kuvvetlenmesi gerektiğini belirtmiştir.⁵⁶ Bu noktada İsmet Paşa'nın, "*Filen sabit olmuş bir hakikattir ki Bolşevik Rusya ile Nasyonalist Türkiye pekâlâ dost olarak yaşayabilirler ve yürüeyebilirler*"⁵⁷ ifadesine yer vererek Türkiye ile Sovyet Rusya'nın birbirlerine rejim ihracı yapmadan yani kendi rejimlerini korumak suretiyle de ilişkilerini kuvvetlendirebileceği tezini güçlendirmek istemiştir.

Mahmut Nedim, Türkiye'nin milliyetçi bir politika sayesinde memleketin ihtiyaçlarını karşılayacağı kanaatinde olduğunu, Sovyet Rusya'nın ise memleketinin menfaatini komünizmde bulduğunu ifade ettikten sonra, "*İdare sistemlerinin ayrılığı samimi bir dostluk tesisine niçin mani olsun*" demiştir.⁵⁸ Türkiye'nin Sovyetlerin rejimini değil, onun başarılı olduğu alanlarda takip ettiği metotları almak istediğinin altını çizmiştir.⁵⁹ Türk-Sovyet dostluğunun esaslı şartlarından birinin de her iki tarafın karşılıklı olarak birbirlerinin rejimlerine karşı duyduğu saygıdan kaynaklandığı üzerinde durarak⁶⁰ bir anlamda ilişkilerin güçlenmesinin Türkiye'de rejim değişikliğine yol açmayacağına dikkati çekmiştir. Buna benzer bir yaklaşımla Selim Ragıp da Türkiye'de komünist bir ihtilalin gerçekleşmesinin mümkün olmayacağından bahsetmiştir. Zira komünist bir ihtilal için her türlü insanlık hakkından mahrum bırakılan büyük bir işçi kitlesiyle, kötü şartlar altında yaşayan ve çalıştığı toprağa sahip olmayan köylü kitlesine ihtiyaç vardır. Bu bileşenler Sovyet Rusya'da bir araya geldiği için orada bir komünist ihtilal yaşanmış ve başka bir ülkede de yaşanmamıştır.⁶¹

Akşam gazetesinden Cevat Nazmi, Türkiye'nin siyasi yapısı, toplumsal alanda aile ve çocuğa yaklaşımı bakımından Sovyet Rusya'dan ayrıldığına değinmiştir. Bu farklardan dolayı Türkiye'nin sadece Sovyetlerin sanayi, bilim ve ekonomi alanlarındaki uygulamalarını kendine örnek alabileceğini, bunu yapmanın katiben komünizme doğru bir gidiş anlamına gelmediğini ifade etmiştir. Sözlerinin sonunda da "*Birbirine hiç benzemeyen, insanlar ve milletler arasında, menfaatlerin birleştiği bazı noktalar vardır. Maharet bu noktaları bulup bağlamak, siyaset, her tarafın şahsiyet ve hususiyetini muhafaza ederek müşterek, mütekebil faydalar temin etmektir*"⁶² demiştir. Böylece Cevat Nazmi, iki ülke arasındaki rejim farkının ilişkilerin güçlenmesi yolunda engel oluşturmayacağı ve rejimler arası bir yakınlaşmaya ihtiyaç olmadığı fikrinde olduğunu ortaya koymuştur.

Yukarıdaki söylemleri köşe yazarlarının Sovyet Rusya'ya ve onun rejiminin başarısına duydukları hayranlıkları söyledikten ve Türkiye'nin bu ülkeyi örnek alması gerektiği gibi tavsiyelerinden sonra iki ülke arasındaki rejim farklılığını vurgulamak ihtiyacı hissettikleri şeklinde değerlendirmek mümkündür. Nihayetinde Türkiye, rejimleri farklı olan bu iki ülkenin işbirliği yapabileceği ve yapılacak işbirliğinin de Sovyet Rusya ile arasında rejim

55 Yunus Nadi, "İsmet Paşa'nın Rusya Seyahati ve Neticeleri: 2", Cumhuriyet, 12 Mayıs 1932, s. 1, 2.

56 Yunus Nadi, "İsmet Paşa'nın.....: 4", Cumhuriyet, 13 Mayıs 1932, s. 2.

57 Yunus Nadi, "İsmet Paşa'nın.....: 2", Cumhuriyet, 12 Mayıs 1932, s. 1.

58 Mahmut Nedim, "Millîci Türkiye.....", Milliyet, 6 Mayıs 1932, s. 1.

59 Mahmut Nedim, "Rusya'nın Rejimini.....", Milliyet, 7 Mayıs 1932, s. 1.

60 Mahmut Nedim, "Hakiki Dostluk; Açık Söylemeyi, Dürüst Yürümeyi Emreder", Milliyet, 10 Mayıs 1932, s. 1.

61 Selim Ragıp, "Sovyet Rusya'da.....: 5", Son Posta, 19 Mayıs 1932, s. 3.

62 Cevat Nizami, "Rusya ve Biz", Akşam, 19 Mayıs 1932, s. 1, 2.

Ulusal ve Dış Basında Başvekil İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya Seyahati (26 Nisan-9 Mayıs 1932)

bakımından herhangi bir yakınlaşmaya vesile olmaması gerektiği düşüncesindedir. Bu kapsamda gazeteciler hükümetin görüşüyle paralel bir yaklaşım sergilemişlerdir.

Gazete yazarları, seyahatle ilgili son olarak, Sovyet Rusya'dan alınan 8 milyon dolarlık krediden ve bu seyahatin Türk-Sovyet dostluğunu güçlendirdiğinden bahsetmişlerdir. Bu konuda Yunus Nadi, hiçbir zaman sömürge durumuna düşmek istemeyen Türkiye'nin bunun için kendi sanayisini kurmak istediğini belirtmiş ve bu yolda Türkiye'ye kredi vererek ihtiyaç duyduğu makineleri almasına yardımcı olan Sovyetlerin kıymetli bir dost olduğunu ifade etmiştir.⁶³ Kredinin içeriğine bakıldığında, Sovyet Rusya'nın Türkiye'ye karşı gösterdiği iyiliğin manasının daha iyi anlaşılacağını söylemiştir.⁶⁴ Seyahat sayesinde, iki milletin birbirini daha iyi tanıdığını, aradaki dostluğun ne kadar güçlü olduğunu gösterdiğini ve hatta takviye ettiğini bildirmiştir.⁶⁵ Ayrıca "*Sovyet yöneticiler İsmet Paşa'nın şahsında yeni Türkiye'nin kati bir emniyet ve itimat telkin eden samimiyetini yakından görmeye fırsat bulmuş olmakla cidden memnun oldular*"⁶⁶ ifadelerini kullanmıştır. Falih Rıfkı ise "*Türkiye Başvekilinin dost memlekete seyahati Ankara-Moskova dostluğunu, büsbütün samimileştirmek ve bundan başka daha maddeleştirmek, daha menfaatleştirmek ve kıymetlendirmek hususunda esaslı bir aşama olacaktır*"⁶⁷ sözleriyle bu seyahatin iki ülke ilişkilerini güçlendirmek yolunda amacına ulaştığını göstermek istemiştir.

Dış Basında Başvekil İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya Seyahati

Sovyet Basınında

İsmet Paşa'nın ülkelerine yaptığı ziyaretle ilgili *İzvestiya* gazetesi kaleme aldığı ilk yazısına, Falih Rıfkı'nın "Yeni Rusya" isimli kitabını överek başlamıştır. Falih Rıfkı'nın kitabında, Sovyet Rusya'nın durumunu, yabancı ajansların aksine doğru bir şekilde aktardığından bahsetmiştir. Ayrıca Yunus Nadi'nin "*Türklerle Ruslar tarihin her sayfasında birbirlerini tanımalıdırlar*" şeklindeki görüşlerine yer vermiş ve yapılacak ziyaret sayesinde Türklerin, Sovyet Rusya'yı daha iyi tanıyacağına altını çizmiştir.⁶⁸ "Sovyet Münasebetinin Aşamaları" başlıklı makalesinde ise Türkiye ile Sovyet Rusya arasındaki ilişkilerin tarihi hakkında bilgi vermiştir. Türkiye'den siyaset, ziraat, iktisat ve basın âlemine mensup önemli kişilerin Sovyet Rusya'ya seyahat etmesinin, Türk-Sovyet dostluğu sahasında yeni bir gelişme sağlayacağından ve zayıf durumdaki ekonomik ilişkilerin güçlenmesine katkıda bulunacağından bahsetmiştir.⁶⁹ Bu kapsamda Sovyet basını da tıpkı Türk basını gibi daha ilk dakikadan itibaren bu seyahati Türkiye ile Sovyet Rusya arasındaki ilişkileri güçlendirmeye yönelik bir adım olarak görmektedir.

Moskova'da yayımlanan *Le Journal Pour l'industrialisation* gazetesi "Dumlupınar'da Mücadele Eden Türk" isimli makalesinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin askerî ve siyasi başarılarından sonra iktisadi sahada da bağımsızlığını kazanmak için uğraş verdiğine

63 Yunus Nadi, "Rusya Tarafından Bize Açılan Kredi Meselesi", Cumhuriyet, 16 Mayıs 1932, s. 1.; "İsmet Paşa'nın Rusya Seyahati ve Neticeleri: 6", Cumhuriyet, 16 Mayıs 1932, s. 1.

64 Yunus Nadi, "İsmet Paşa'nın.....: 6", Cumhuriyet, 16 Mayıs 1932, s. 1.

65 Yunus Nadi, "İsmet Paşa'nın.....: 1", Cumhuriyet, 11 Mayıs 1932, s. 1, 4.

66 Yunus Nadi, "İsmet Paşa'nın Rusya Seyahati ve Neticeleri: 5", Cumhuriyet, 15 Mayıs 1932, s. 1.

67 Falih Rıfkı, "Moskova'dan", Hakimiyeti Milliyet, 11 Mayıs 1932, s. 1.

68 Hakimiyeti Milliyet, 26 Nisan 1932, s. 5.

69 BCA, 30-10-00-00 / 13-74-04.; Akşam, 27 Nisan 1932, s. 5.; Cumhuriyet, 27 Nisan 1932, s. 4.; Hakimiyeti Milliyet, 27 Nisan 1932, s. 2.; Milliyet, 27 Nisan 1932, s. 5.; Son Posta, 27 Nisan 1932, s. 8.; Vakit, 27 Nisan 1932, s. 2.

değirmiştir. Türkiye'nin Batı'ya karşı ekonomik bağımsızlığını eline almak için mücadele ettiği bu dönemde yabancı sermayedarların Türkiye'nin milli çıkarlarıyla bağdaşmayan istekleri kabul etmeyeceğini bir türlü anlamadığına dikkat çekmiştir. Sovyetlerin, Türkiye'nin Batı emperyalizminin hücumlarına karşı iktisadi alanda yeni bir Dumlupınar Zaferi kazanmak için yaptığı mücadeleyi desteklediğini ortaya koymuştur.⁷⁰ Gazetenin bu tavrını ekonomik bağımsızlık yolunda ilerleyen Türkiye için en iyi partnerin Sovyet Rusya olabileceği şeklinde bir mesaj iletme çabası olarak değerlendirmek mümkündür. Zira gazeteye göre Türkiye, bu süreçte Batı emperyalizminin baskına maruz kalmaktadır ve bundan en iyi çıkış yolu da emperyalizme karşı olan Sovyetlerle işbirliği yapmasıdır.

İzvestiya gazetesi, "Sovyetler Memleketi, Türk Cumhuriyetinin Mümessillerini Hararetle Selamlıyor" başlığı altında neşrettiği makalede, Emperyalist devletlerin Türk-Sovyet dostluğunu ortadan kaldırmak ve Dünya iktisadi buhranı neticesinde Türkiye'nin ağır vaziyetinden istifade ederek, türlü vaatlerle Türkiye'yi kendi yanına çekmek istediğinden bahsetmiştir. Emperyalist diplomasisinin, Türkiye'nin Sovyet Rusya ile sıkı münasebatta bulunmaması hâlinde istedikleri planları kabul ettirebileceğine inandığını söylemiştir. İşte bu noktada İsmet Paşa'nın seyahatinin, Türk-Sovyet dostluğunu ortadan kaldırmak için çaba gösteren Emperyalist devletlerin girişimlerini boşa çıkaracak bir mahiyette olduğuna vurgu yapmıştır. Seyahatin tesadüfen değil, Türklerin istilacılarla mücadele ettiği bir dönemde Sovyetlerle kurmuş olduğu dostluğunun mantıklı bir sonucu olduğunun altını çizmiştir. Bu kapsamda, Anadolu köylüsünün Sevr Antlaşması'na karşı giriştiği mücadele esnasında Türk milletine yardım eden biricik kuvvetin Sovyet Rusya olduğunu, iki ülkenin kendi istiklalleri uğrunda emperyalizmin saldırısına karşı mücadele ettiğini ve emperyalist devletlerin kendi planlarını tatbik etmesine engel olduğunu belirtmiştir. Sovyet Rusya ve Türkiye'nin emperyalist zümrelerin siyasetine karşı tarafsızlık, dostluk ve düşman zümrelere katılmamak hususunda antlaşmalar imzalayarak ilişkilerini güçlendirdiğini, bir sulh vasıtası olmak üzere Türk-Sovyet dostluğunun ehemmiyetinin arttığını ifade etmiştir.⁷¹ Ayrıca bu ziyaretin diğerlerinden farkını da şu cümlelerle belirtmiştir:

*"Türkiye Hükümeti azalarının ve parlamento mümessillerinin Sovyet İttihadının bu ziyareti emperyalist devletlerarasındaki karşılıklı ziyaretlere asla benzemez. Emperyalistlerin yeni bir cihan harbi hazırlamak ve Sovyet İttihadına hücum etmek yolunda muayyen merhaleleri teşkil ederler. Sovyet Rusya ile Türkiye Devlet adamlarının görüşmeleri ise iki memleket arasında dostluk münasebetlerinin sağlamaştırılması ve inkişafı hakkında maksadını takip ve aynı zamanda sulhu müsalemet için mücadele merhalelerini teşkil ederler."*⁷²

Görüldüğü gibi *İzvestiya*, Sovyetlerin Millî Mücadele döneminde Türkiye'ye yaptıkları yardımları hatırlamak ve Batılı devletleri de Dünya İktisadi Buhranı neticesinde Türkiye'nin ağır vaziyetinden istifade etmekle itham suretiyle Türkiye'ye asıl dostlarının kendisi oldukları mesajını vermiştir. Ayrıca hiçbir ülkenin Türk-Sovyet dostluğunu bozmayacağı üzerinde durmuş ve İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya seyahatini iki ülke ilişkilerini güçlendirme yolunda bir adım olarak gördüğünü yinelemiştir.

70 Hakimiyeti Milliye, 28 Nisan 1932, s. 3.; Milliyet, 28 Nisan 1932, s. 6.; Son Posta, 28 Nisan 1932, s. 12.

71 BCA, 30-10-00-00 / 248-677-09.; 30-10-00-00 / 13-74-04.; Akşam, 29 Nisan 1932, s. 1, 2.; Hakimiyeti Milliye, 29 Nisan 1932, s. 1.; Milliyet, 29 Nisan 1932, s. 4.; Vakit, 29 Nisan 1932, s. 2.

72 BCA, 30-10-00-00 / 248-677-09.

Ulusal ve Dış Basında Başvekil İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya Seyahati
(26 Nisan-9 Mayıs 1932)

İzvestiya, "Hali Hazırdaki Türkiye'nin Çehresi" başlığı altında yayımladığı başka bir makalede ise Türkiye'nin siyasi, toplumsal ve edebî gelişimi konusunda bilgiler vermiştir. Türkiye'nin siyasi ve fikri alanda en mümtaz temsilcilerinin yapacakları şahsi temaslara Sovyet imkânlarından layıkıyla istifade edeceğini söylemiştir. Yapılacak temaslara geçici olmaması ve iki memleketin sadece sanayi ve ekonomi alanında değil, ilmî ve edebî alanda da yakınlaşması gerektiği üzerinde durmuştur. Ziyaretin bu anlamda iyi bir başlangıç olmasını temenni ettiğini belirtmiştir.⁷³ Nitekim *İzvestiya* da tıpkı Türk basını gibi Türkiye'nin güçlü bir ekonomi ve sanayi inşa yolunda Sovyet Rusya'nın tecrübelerinden istifade etmesi gerektiği düşüncesindedir ve hatta Türkiye'yi de buna inandırma çabasıdadır. Zira Sovyetler başarılı oldukları alanlardaki deneyimlerini Türkiye'nin önüne sunmuştur ve Türkiye bunu değerlendirmelidir.

Pravda gazetesi ise "Türkiye ve Sovyetler" başlıklı makalesinde, Türk devlet adamlarının Moskova'ya gelmesinden duyduğu memnuniyeti yazmıştır. Bu ziyaretin, Türk-Sovyet ilişkilerini güçlendireceğine ve barışın takviyesine hizmet edeceğine değinmiştir. Sovyetlerin, Türkiye'ye karşı sergilediği dostluktan bahsetmiş, emperyalist oyunlar karşısında Türkiye'nin istilacılara karşı bağımsızlık ve hürriyet için kahramanca mücadele ettiğine vurgu yapmıştır. Makalenin sonunda da Yakın Doğu'da barışın hâkim olmasının nedeni olarak Türk-Sovyet dostluğunu göstermek suretiyle⁷⁴ bu dostluğun sadece iki millet için değil, dünya barışı için de büyük bir önem taşıdığına dikkati çekmiştir.

Pravda başka bir makalesinde de Sovyet Rusya'nın, İstanbul'u ele geçirmek isteyen Çar'ın gizli planlarını açıklamasından, Türk milletinin Sevri geçersiz hale getirmek için yaptığı mücadeleden, Türkler ile Sovyetler arasında kurulan dostluktan bahsetmiştir. Emperyalistlerin planlarını uygulamaktan vazgeçmediği bu dönemde, Sovyet Rusya ile Türkiye'nin kendileri aleyhine beslenen fena maksatları çok güzel bir şekilde tespit ettiğine, buna göre tedbir aldığına ve birbirini çok iyi anladığına değinmiştir. Bu kapsamda *Pravda* da Millî Mücadele'ye atıfta bulunarak Türkiye'nin asıl dostunun Sovyet Rusya olduğu ve Türkiye'nin emperyalist batıyla değil kendisiyle iş birliği içerisinde olması gerektiği mesajını vermiştir. Makaleyi ise şu şekilde bitirmiştir: "Türkiye'yi Çarlık Rusya'sı senelerce tehdit etti. Fakat şimdi bu tehlike maziye karışmıştır. İsmet Paşanın riyaseti altında Moskova'ya bir heyet gelmesi, Rus-Türk dostluğunu bir kat daha kuvvetlendirmiştir."⁷⁵

Nihayetinde seyahatle ilgili Sovyet basını, ilk olarak Türkiye ile Sovyet Rusya arasında kurulan dostluğun tarihsel gelişimini aktarmıştır. Emperyalist devletlerin, Türk-Sovyet yakınlaşmasını ortadan kaldırmak ve Dünya İktisadi Buhranı dolayısıyla sıkıntılı günler yaşayan Türkiye'yi kendi yanına çekmek istediğinden bahsetmiştir. Daha sonra da Sovyet Rusya ile Türkiye'nin kendileri aleyhine beslenen kötü niyetlerin farkında olduğuna, İsmet Paşa'nın yaptığı bu seyahatin, zayıf durumdaki ekonomik ilişkileri arttıracığına, Türk-Sovyet dostluğu sahasında yeni gelişmelere yol açacağına ve Emperyalist devletlerin planlarını bozacağına vurgu yapılmıştır. Türk yetkililerin, Sovyet imkânlarından layıkıyla istifade edeceklerinin altı çizilmiş ve Türk-Sovyet ilişkilerinin güçlü olmasının hem kendi

73 Akşam, 29 Nisan 1932, s. 2.; Cumhuriyet, 29 Nisan 1932, s. 3.; Hakimiyeti Milliye, 29 Nisan 1932, s. 2.; Milliyet, 29 Nisan 1932, s. 4.; Vakit, 29 Nisan 1932, s. 2.

74 Akşam, 29 Nisan 1932, s. 2.; Hakimiyeti Milliye, 29 Nisan 1932, s. 2.; Milliyet, 29 Nisan 1932, s. 4.; Vakit, 29 Nisan 1932, s. 2.

75 Son Posta, 10 Mayıs 1932, s. 1, 8.

çıkarları hem de dünya barışı için önemli olduğu ifade edilmiştir. Son olarak da tarafların ilmî ve edebî alanlarda da yakınlaşması gerektiği üzerinde durulmuştur.

Yunan Basınında

Türkiye'nin 10 Haziran 1930'da imzalanan Ankara Antlaşması ile siyasal, ekonomik ve hukuksal alanda yaşadığı sorunları çözüme kavuşturmaya başladığı ve bu tarihten itibaren de ilişkilerini giderek güçlendirdiği komşusu Yunanistan'ın⁷⁶ basını da İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya seyahatini yakından takip etmiştir. Bu kapsamda *Athinaika Nea* gazetesi, 26 Nisan 1932 tarihli nüshasında, İsmet Paşa'nın kalabalık bir heyetle Moskova'yı ziyaret etmek için yola çıktığını, ancak bu ziyaretin diğerleri gibi sıradan bir ziyaret olmadığını yazmıştır. Türkiye'nin dostane ilişkilere sahip komşusunu daha yakından tanımak, Moskova'nın da katettiği ilerlemeyi Türkiye'ye göstermek istediğini belirtmiştir. Bu kapsamda Türk ziyaretçiler için görkemli törenler, Sovyet yapımı uçak gösterileri ve sanayi merkezlerine geziler planlandığına vurgu yapmıştır. *Proia* gazetesi ise 27 Nisan 1932 tarihli nüshasında, Türkiye ile Sovyet Rusya arasında 16 Mart 1921 tarihinde başlayan ilişkilerin yenilenen dostluk antlaşmalarıyla daha da pekiştirildiğinden bahsetmiştir. Türklerin Sovyet ülkesine yaptığı bu ziyaretin Doğu'daki barışı güçlendirmek amacı taşıdığını ifade etmiştir.⁷⁷

28 Nisan 1932 tarihli Yunan gazeteleri, İsmet Paşa'nın Odesa ve Kiev'deki temaslarına ait fotoğrafları yayımlamış; Sovyet yetkililerinin, "*Karadeniz'in an itibarıyla Türkiye'yi Rusya'ya yaklaştırdığı*" sözlerine yer vermiş ve *İzvestiya* gazetesinin zayıf durumdaki Türk-Sovyet ekonomik ilişkilerinin güçleneceği yönündeki tespitini aktarmıştır. Ertesi günkü gazeteler ise *İzvestiya*'nın, "*Sovyetler, Dostları Türkiye Cumhuriyeti'nin Temsilcilerini Sıcak Karşıladi*" başlıklı makalesini yayımlamışlardır. Bu ziyaretin, iki ülke halkının da öngördüğü gibi Türk-Sovyet dostluğunun pekiştirilmesiyle sonuçlanacağından da bahsedilmiştir.⁷⁸

Ethnos gazetesi, 30 Nisan 1932 tarihli nüshasında, Sovyet medyasının, Türk-Sovyet dostluğunun Türklerin Yunanlılara karşı verdiği bağımsızlık mücadelesinden beri devam ettiği ve giderek güçlendiği yönündeki sözlerini aktarmıştır. Daha sonra da Yunanistan'ın, Türk-Sovyet ilişkilerinde meydana gelen ilerlemeler karşısında kıskançlık duymadığı üzerinde durmuş; Yunanistan'ın tek isteğinin "*Türk-Sovyet ilişkilerinin bu samimiyetinin, Türkiye'nin varlığıyla Doğu devletlerine yeni bir prestij ve güç katacağı Milletler Cemiyeti'ne girmesine engel olmamasıdır*" ifadelerini kullanmıştır. *Politia* gazetesi de aynı tarihli nüshasında Türk heyetine Moskova'da düzenlenen kabul töreninin her zamankinden farklı olduğuna dikkat çekmiş; fakat asıl önemli olan şeyin İsmet Paşa'nın, Moskova'ya Türkiye'nin en önemli ekonomi uzmanlarıyla birlikte gitmesi olduğunu söylemiştir. Böyle bir ziyaretin doğal sonucunun büyük ekonomik ölçekli anlaşmalar olacağına vurgu yapmış, bu nedenle Yunanistan'ın da Sovyet Rusya ile ekonomik ilişkilerini sürdürmesi gerektiğinden bahsetmiştir. Diğer gazeteler ise genel olarak İsmet Paşa'nın seyahat kapsamında yaptığı ziyaretlere, katıldığı törenlere ve yemeklere yer vermiştir. Türk heyetinin Sovyet Rusya'ya geldiği ilk günden itibaren çeşitli gruplara ayrılarak Sovyet kurum ve müesseselerine gidip incelemelerde bulunduğu da altı çizilmiştir.⁷⁹

76 Esra Sarıkoyuncu Değerli, "Atatürk Dönemi Türk-Yunan Siyasi İlişkileri", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Ağustos 2006, Sayı 15, 249-250.

77 BCA, 30-10- 00-00 / 13-74-04.

78 BCA, 30-10- 00-00 / 13-74-04.

79 BCA, 30-10- 00-00 / 13-74-04.

Ulusal ve Dış Basında Başvekil İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya Seyahati
(26 Nisan-9 Mayıs 1932)

Proia gazetesi, 1-3 Mayıs 1932 tarihli nüshalarında, millî bir burjuva devleti olarak nitelendirdiği Türkiye Cumhuriyeti'nin aynı zamanda oldukça milliyetçi olduğundan ve Sovyetlerin, Türkleri 1921 yılından itibaren bu şekilde tanıdığından bahsetmiştir. Türkiye'nin yöneticileri komünizmin kalbi olan Moskova'dayken bile kendi ülkesinde komünist gösterilere izin vermediğine değinmiştir. *Athinaika Nea* gazetesi ise aynı tarihli nüshalarında, bir burjuva ülkesi olduğunu söylediği Türkiye'nin, siyasi ve ekonomik alanlarda sağlam bir iş birliği arayışında bulunduğu kızıl komşusuna yüz çevirmediğini yazmıştır. "Ancak bu iş birliği ne kadar sağlam olursa olsun Ankara'nın sosyal direktifleri üzerinde bir etkiye sahip olamaz" demiştir.⁸⁰

Kathemerini gazetesi, 19 Mayıs 1932 tarihli nüshasında "Konstantinopolis" başlığı altında kaleme aldığı yazıda ilk olarak, İsmet Paşa başkanlığındaki Türk heyetine gittikleri her yerde abartılı coşku gösterileri sergilendiği üzerinde durmuştur. Ziyaret esnasında gizlenen bazı gelişmelerin yaşanıp yaşanmadığının akla geldiğini; ama bu düşüncenin Tevfik Rüştü Bey tarafından, "İki ülke arasındaki dostluk ilişkilerinin arkasında hiçbir gizem bulunmadığı" şeklinde bir açıklamayla kesin bir dille reddedildiğini söylemiştir. Kimsenin buna karşı çıkmamakla beraber asıl konunun Türk-Sovyet dostluğunun boyutu, gücü ve niteliği olması gerektiğini ifade etmiştir. Bu noktada, Türkiye'nin kalkınması için ihtiyaç duyduğu sermayeyi bulmak amacıyla yüzünü Londra bankerleri yerine, kendisine uygun şartlarda kredi veren büyük komşusuna çevirdiğinden bahsetmiştir. Tüm dikkatini bütün dünyanın kendisine karşı düzenlediği savaş planlarına veren, 5 yıllık kalkınma planlarıyla büyümeyi hedefleyen ve bütün dış etkilere karşı kendini korumayı düşünen Sovyet Rusya'nın ise Türkiye'yi harika bir kalkan ve gelecek vaat eden bir güç olarak gördüğünün altını çizmiştir. Türk ordusu ve Kızıl ordu temsilcileri arasındaki övgülerin bunun net bir göstergesi olduğuna vurgu yapmıştır. Ayrıca 3. Kafkas Tümen Komutanı Rüştü Paşa'nın İstanbul'da Rus generalleri adına kadeh kaldırdığı ve Kızıl orduya selamlarını ilettiği bu sürecin, Avrupa basını tarafından yeni bir Türk-Sovyet ordu ittifakı kurulduğu şeklinde yorumladığını, haklı olup olmadıklarını ise zaman göstereceğini söylemiştir.⁸¹

Görüldüğü gibi seyahatle ilgili Yunan basını, Türkiye'nin Milletler Cemiyeti üyeliği yolunda bir engel teşkil edip etmeyeceği kaygısı dışında olumlu bir tavır sergilemiştir. Kaleme alınan yazılarda, bu seyahatin sıradan bir nezaket ziyareti olmadığı, iki ülkeyi bir arada tutan bağları ve bölgedeki barışı daha da güçlendirmek adına atılmış bir adım olduğu üzerinde durulmuştur. İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya'yı daha yakından tanımak istediği bu süreçte, Sovyetlerin de amacının komşusuna katettiği ilerlemeyi göstermek olduğu söylenmiştir. Türkiye'nin kalkınması için ihtiyaç duyduğu sermayeyi bulmak amacıyla yüzünü Londra bankerleri yerine, kendisine uygun şartlarda kredi veren büyük komşusuna çevirmesine dikkat çekerek seyahatin Türkiye açısından en önemli sonucu olarak Sovyetlerle yaptığı kredi anlaşmasını göstermiştir. Sovyet Rusya açısından seyahatin en büyük kazanımı olarak kendisine karşı yapılacak saldırılarda Türkiye'yi kalkan olarak kullanma yolunda önemli bir avantaj elde etmesi gösterilmiştir. Son olarak da Ankara ile Moskova arasındaki yakınlaşmanın, milliyetçi Türkiye'nin takip ettiği siyasi ve sosyal politikalarda herhangi bir değişikliğe sebep olmayacağı belirtilmiştir.

80 BCA, 30-10- 00-00 / 13-74-04.

81 BCA, 30-10- 00-00 / 13-74-05.

Bulgar Basınında

Türkiye'nin 1925 yılında Dostluk Antlaşması, 1929 yılında da Tarafsızlık, Uzlaştırma, Yargısal Çözüm ve Hakemlik Antlaşması imzalamak suretiyle ilişkilerini güçlendirdiği bir diğer komşusu olan Bulgaristan⁸² basını da İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya seyahatini yakından takip etmiştir. Örneğin Bulgar basınından *Dnevnik* gazetesi, 4 Mayıs 1932 tarihli nüshasında, Türk heyetinin Moskova'ya yapmış olduğu seyahatle ilgili gelişmeleri aktarmıştır. Gazete, İsmet Paşa'nın yaptığı ziyaretlere, katıldığı ziyafetlere, törenlere ve yapılan konuşmalara yer vermiştir. *Mir* gazetesi, 4 Mayıs 1932 tarihli nüshasında, seyahat esnasında Türkiye'nin ticari ilişkiler konusunda Bulgaristan ile Sovyet Rusya arasında arabulucu olması hususunda herhangi bir gelişmenin yaşanmadığına değinmiştir. Haftalık olarak çıkan *Sofia* gazetesi ise 7 Mayıs 1932 tarihli sayısında "Rus ve Türk Ordusu Arasındaki İttifak" başlığıyla bir makale yayımlamıştır. Söz konusu makalede, Harbiye Komiseri Vorosilov'un İsmet Paşa'nın şerefine düzenlediği yemekte, "Özellikle tehditlerin Sovyetlere karşı yöneltildiği bu zamanda Sovyet Rusya ve Türkiye arasında kuvvetli bir ittifak bulunduğunu" şeklindeki sözlerine yer vermiştir. İsmet Paşa'nın cevap olarak, "İttifak halinde olan iki ordunun, Kızıl ordu ve Türk ordusu, iki ülkede de katı reformlara sebebiyet veren devrimler sonucu kazanılmış hak ve özgürlükleri birlikte savunacaklarını" dile getirerek, iki ordu arasında yeni bir ittifak kurulmasına onay verdiğini söylemiştir.⁸³ Netice itibarıyla Bulgar basını, seyahatin Türkiye ile Sovyet Rusya arasında askeri alanda iş birliğine vesile olabileceği görüşünü ön plana çıkarmıştır.

ABD Basınında

İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya seyahatine yer veren diğer bir ülke; Türkiye'nin 1927 yılından itibaren diplomatik ilişkilerini başlattığı, 1929 tarihli Ticaret ve Seyri Sefain Antlaşması'yla birlikte ticari faaliyetlerini resmi bir çerçevede yürüttüğü, 1931 yılında da iktisadi ve mali konularda iş birliği yapmak için temas kurduğu lakin istediği neticeyi alamadığı ABD olmuştur.⁸⁴ Bu bağlamda Amerikan basınından *The New York Times* gazetesi, 24 Nisan 1932 sayılı nüshasında "Sovyetler İsmet Paşa'yı Eski Çarlık Sarayı'nda Misafir Edecek" başlığıyla kaleme aldığı yazıda, Kremlin'deki İmparatorluk Sarayı'nın, devrimden bu yana ilk kez büyük bir resepsiyona sahne olacağı üzerinde durmuştur. Sovyet Hükümeti'nin, Türk misafirlerini en iyi şekilde ağırlamak için muazzam bir hazırlık yaptığından bahsetmiş, İsmet Paşa'nın seyahat programı hakkında bilgi vermiş ve bu seyahatin Türk-Sovyet ilişkilerini güçlendireceğini ifade etmiştir.⁸⁵ 25 Nisan'da, İsmet Paşa'nın Sovyet yöntemlerini inceleyecek birçok mebus, gazeteci, eğitim ve sanayi örgütü temsilcisiyle birlikte Odesa'ya doğru yola çıktığını ve Sovyet Rusya'da yaklaşık 17 gün kalacağını yazmıştır.⁸⁶ 27 Nisan'da, İsmet Paşa başkanlığındaki Türk heyetinin, Odesa'ya ayak bastığını ve kendilerini Sovyet yetkililerle birlikte Türkiye'nin Moskova Büyükelçisi'nin karşıladığını haber vermiştir. Gerek Hariciye Komiseri Litvinov'un Türkiye'ye yaptığı ziyaretin iade edilmesi gerekse iki hükümet arasındaki dostluğun güçlendirilmesi amacıyla

82 İsmail Soysal, Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları, I, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2000, s. 261-262.

83 BCA, 30-10- 00-00 / 13-74-04.

84 Gürbüz Arslan, "Diplomatik İlişkilerin Kesilmesinden Stratejik Ortaklığa Giden Süreçte Türk-Amerikan İlişkileri (1917-1945)", Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi, Sayı 2, 2018, s. 13-16.

85 The New York Times, 24 Nisan 1932, s. 7.

86 The New York Times, 25 Nisan 1932, s. 6.

Ulusal ve Dış Basında Başvekil İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya Seyahati
(26 Nisan-9 Mayıs 1932)

düzenlenen seyahatte İsmet Paşa'nın, Türkiye'nin mali ve ekonomik sorunlarını çözmek amacıyla bazı Sovyet sistemlerini inceleyeceği de söylenmiştir.⁸⁷

Aynı gazete 29 Nisan'da, "Sovyetler Türkleri İhtişamla Ağırladı" başlıklı makalesinde, İsmet Paşa'nın Moskova tren istasyonunda, tıpkı zafer kazanmış Romalı bir generalin ülkesine dönmesinin kutlandığı bir şölen havası içerisinde karşılandığına vurgu yapmıştır. Karşılamanın 1928 yılında Moskova'yı ziyaret eden Afganistan Kralı Amanullah'a yapılan törene kıyasla daha fazla ihtişamlı ve coşkulu olduğunu belirtmiştir. Üst düzey birçok Sovyet yetkilisinin İsmet Paşa'yı karşılamak için tren istasyonunda yerini aldığını, halkın da istasyona bakan evlerin pencerelerine ve çatılarına çıkarak İsmet Paşa'yı selamladığını ifade etmiştir. Kremlin'deki İmparatorluk Sarayı'nın devrimden bu yana ilk kez sosyal bir resepsiyona açılmasını, Sovyet Rusya'nın iki ülkenin dostluğuna dikkati çekmek için attığı bir adım olarak değerlendirmiştir. Sovyet Rusya'ya yapılan bu seyahatin, iki ülke arasındaki mevcut dostluğun devamı niteliğinde olduğu üzerinde durmuştur.⁸⁸ 30 Nisan'da ise İsmet Paşa'nın, Moskova'da iki gün boyunca yaptığı incelemeler, ziyaretler ve katıldığı ziyafetlerden bahsetmiştir.⁸⁹ 2 Mayıs'ta, Sovyet Rusya'nın şimdiye kadar görülen en büyük askerî ve sivil katılımlı 1 Mayıs törenlerini gerçekleştirdiğine ve İsmet Paşa'nın da törenleri kendisine tahsis edilen tribünden izlediğine değinmiştir.⁹⁰

8 Mayıs'ta, "Rusya Türklere 8 Milyon Dolar Kredi Verdi" başlığı altında *The New York Times*, bu krediyle iki ülke arasında yeni bir ekonomik ittifak kurulduğunu açıklamıştır. Kredi kapsamında Sovyet Rusya'nın, Türkiye'ye endüstriyel araçlar, tarım makineleri ve gübre satacağını, karşılığında da Türkiye'den tütün, yün ve meyve gibi ürünler alacağını söylemiştir. Tevfik Rüştü Bey'in, Sovyet Rusya'ya yapılan seyahatin sonuçlarına dair basına yaptığı açıklamaları aktarmış ve on iki yıldır devam eden Türk-Sovyet dostluğunun bu kredi sayesinde daha da güçleneceğine vurgu yapmıştır.⁹¹ 9 Mayıs 1932 sayılı nüshasında ise "Türkler Sovyet Antlaşmasını Selamlıyor" isimli bir makale yayımlamıştır. Söz konusu makalede, Moskova'nın, İsmet Paşa'yı Türk sanayisini başlatmak için kullanılacağı belirtilen 8 milyon dolarlık bir krediyle uğurladığı üzerinde durmuştur. Bazı ticaret çevrelerinin, Sovyet Rusya'nın bu krediyi Türkiye üzerinde ekonomik baskı kurmak için bir araç olarak kullanacağı şeklinde yorumlar yaptığından bahsetmiştir. Oysa alınan kredinin 20 yıl boyunca faizsiz olarak geri ödenmesi ve ödemenin de ürün olarak yapılacağı düşünüldüğünde yapılan yorumların doğru olmadığına vurgu yapmıştır.⁹²

The Evening Star gazetesi, 29 Nisan 1932 tarihli sayısında, İsmet Paşa'nın kalabalık bir heyetle, iki ulus arasındaki iş birliği imkânlarını geliştirmek için Moskova'yı ziyaret ettiğini ve kendisinin çok samimi bir şekilde karşılandığını yazmıştır.⁹³ 8 Mayıs'ta, Sovyet Rusya'nın, Müslüman komşusuna uzun vadeli bir kredi vererek ekonomik alanda ittifak yaptığını duyurmuştur. Ayrıca Sovyet Rusya'nın ilk kez bir ülkeye bu şekilde kredi vererek dünya pazarına giriş yaptığından bahsetmiştir. Anlaşmaya göre Sovyet Rusya'nın, Türkiye'ye endüstriyel aletler satacağını, bunun karşılığında da Türkiye'den tütün, meyve ve yün gibi

87 The New York Times, 27 Nisan 1932, s. 5.

88 The New York Times, 29 Nisan 1932, s. 4.

89 The New York Times, 30 Nisan 1932, s. 32.

90 The New York Times, 2 Mayıs 1932, s. 1, 3.

91 The New York Times, 8 Mayıs 1932, s. 3.

92 The New York Times, 9 Mayıs 1932, s. 9.

93 The Evening Star, 29 Nisan 1932, s. 6.

ürünler alacağını söylemiştir.⁹⁴ 10 Mayıs'ta ise "Yeni Dış Ticaret Planları" başlığı altında kaleme aldığı yazıda, Sovyet Hükümeti'nin, Müslüman bir ülkeyle ekonomi alanında ittifak yaparak uluslararası ticarete dâhil olmak isteğini ortaya koyduğunu yazmıştır. Sovyetlerin uyguladığı devlet tekeli sisteminin hem ithalat hem de ihracatta yavaş yavaş komşu ülkelere yayıldığından bahsetmiştir. Yapılan bu anlaşmadan verimli sonuçlar alınması halinde benzer nitelikte anlaşmalar yapılabileceği üzerinde durmuştur.⁹⁵

Rochester Democrat And Chronicle gazetesi, 8 Mayıs 1932 tarihli nüshasında, "Türkiye, Sovyetlerle Ticaret Antlaşmasını İmzaladı" başlığı altında neşrettiği yazıda, Tefik Rüştü Bey'in kredi anlaşması dolayısıyla yaptığı açıklamayı okuyucularına aktarmıştır. Bu meyanda, Türkiye ile Sovyet Rusya arasında 8 milyon dolarlık uzun vadeli bir ekonomik ittifak anlaşması yapıldığını yazmıştır. Anlaşmaya göre Sovyetlerin, Türkiye'ye sanayi aletleri, tarım makineleri ve gübre satacağını, bunun karşılığında da ödeme olarak Türkiye'den tütün, yün, meyve ve mineral gibi doğal kaynaklar alacağını belirtmiştir. Görüşmeler esnasında Sovyet Rusya'nın daha fazla kredi vermeyi teklif ettiğini, lakin Türkiye'nin daha fazla krediye ihtiyaç duymaması nedeniyle bu teklifi kabul etmediğini söylemiştir. Ayrıca kredi anlaşmasının başarılı olması halinde bunu benzer anlaşmaların izleyebileceğini ifade etmiştir. Son olarak da yapılan kredi anlaşmasının dünya pazarına girmek için arayış içerisinde olan Sovyet Rusya'nın bu yolda attığı ilk adım olduğuna dikkati çekmiştir.⁹⁶ 9 Mayıs'ta ise Türkiye'nin, İsmet Paşa'yı, Türk sanayi hamlesini başlatmak için ihtiyaç duyulan krediyi uygun şartlarda bularak ülkenin ekonomisini kurtaran biri olarak selamladığını yazmıştır. Oysa yabancı ticaret çevrelerinin, alınan bu kredi sayesinde Sovyet Rusya'nın, Türk ekonomisi üzerinde hâkimiyet kurabileceğine vurgu yaptığını belirtmiştir. Kredi sayesinde Türk ekonomisinin güçleneceği mi yoksa Sovyetlerin hâkimiyetine mi gireceği konusundaki belirsizliğe dikkati çekmiştir.⁹⁷

Brooklyn Daily Eagle gazetesi, 28 Nisan 1932 tarihli sayısında, İsmet Paşa'nın 34 kişilik bir heyet eşliğinde dostluk ve iyi niyet ziyareti kapsamında Sovyet Rusya'ya geldiğini yazmıştır. Molotov'un misafirlerini Kremlin Sarayı'nda resepsiyon vererek ağırladığını ifade etmiştir.⁹⁸ 8 Mayıs'ta "Sovyetlerin İlk Kredi Hibesi Türklere Verildi" başlığı altında neşrettiği yazıda, Sovyet Rusya ile Müslüman komşusu arasında ekonomi alanında 8 milyon dolarlık ittifak anlaşması yapıldığını duyurmuştur. Kredinin, şimdiye kadar dünya pazarında bir kredi verme arayışı içinde olan Sovyet Hükümeti tarafından verilen ilk kredi olduğunun altını çizmiştir. Kredinin gerçek parasal ödemeler olmaksızın aynı mal değişimine dayandığı üzerinde durmuştur. Ayrıca Tefik Rüştü Bey'in, anlaşmanın bir deney niteliğinde olacağı ve başarılı olursa aynı çizgide başka anlaşmaların yapılabileceği şeklindeki ifadesine yer vermiştir. Türk heyetinin, Sovyet Rusya'daki temasları sırasında sanayi ve tarımsal işletmelerde inceleme yaptığı, Sovyet sisteminden yararlanabilecek çok şey bulduğu, Türk-Sovyet ilişkilerinin dostluk ve iş birliği çerçevesinde ilerlemeye devam edeceği şeklindeki sözlerini aktarmıştır.⁹⁹

94 The Evening Star, 8 Mayıs 1932, s. 1.

95 The Evening Star, 10 Mayıs 1932, s. 8.

96 Rochester Democrat And Chronicle, 8 Mayıs 1932, s. 2.

97 Rochester Democrat And Chronicle, 9 Mayıs 1932, s. 3.

98 Brooklyn Daily Eagle, 28 Nisan 1932, s. 3.

99 Brooklyn Daily Eagle, 8 Mayıs 1932, s. 2.

Ulusal ve Dış Basında Başvekil İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya Seyahati
(26 Nisan-9 Mayıs 1932)

Brooklyn Daily Eagle, 9 Mayıs'ta ise "Rusya, Türkiye'nin Kreditorü Oluyor" başlığı altında neşrettiği yazıda, şimdiye kadar dışarıdan aldığı kredi ve endüstriyel aletleri fabrika yapmak için kullanan Sovyetlerin, ilk kez başka bir millete uzun vadeli kredi verdiğine dikkati çekmiştir. Batı dünyasında birçok ulusun ihtiyacı olan makineleri ihraç etmeye başlayacağından bahsetmiştir. Yapılan bu hamlenin, Sovyet Rusya'nın sanayi alanında yakaladığı gelişmenin bir kanıtı mı yoksa maliyetine bakılmaksızın aldığı siyasi bir karar mı olduğu sorusunu sormuştur. Nitekim 8 milyon dolarlık bu kredinin, İsmet Paşa'nın yaptığı ziyaretin sonucu olarak verildiğini, hatta Sovyetlerin daha fazlasını vermeye hazır olduğunu belirtmiştir. Sovyet Rusya'nın aynı olarak geri ödemenin yapılacağı böyle bir kredi anlaşmasına hazır olmamasına rağmen bu miktarda bir krediyi ve makineyi gözden çıkarmasının endüstriyel ilerleyişine katkıda bulunacağını söylemiştir. Türkiye'nin Sovyet sisteminden örnek alacağı ve ondan faydalanabileceği birçok husus olduğu yönündeki açıklamaların çok önemli olduğunun altını çizmiştir. Sovyet Rusya'nın uzun süre Milletler Cemiyeti'nin dışında tutulması durumunda kendi ligini kurabileceğini de dile getirmiştir.¹⁰⁰

The Brownsville Herald gazetesi de 8 Mayıs 1932 tarihli nüshasında, Sovyet Rusya'nın, Müslüman komşusu olan Türkiye'ye 8 milyon dolarlık kredi verdiği ve bu girişimin dünya pazarına girmek isteyen Sovyetlerin bu yöndeki ilk adımı olduğu üzerinde durmuştur.¹⁰¹

Nihayetinde seyahatle ilgili ABD basınında kaleme alınan yazılarda genel olarak İsmet Paşa'nın Türkiye'nin mali ve ekonomik sorunlarını çözmeye hususunda Sovyetlerle iş birliği imkânlarını geliştirmek için Moskova'yı ziyaret ettiğine vurgu yapılmıştır. Türk heyetinin burada çok samimi bir şekilde karşılandığına dikkat çekilerek bu durum Sovyet Rusya'nın Türkiye'ye verdiği değeri gösterme ve aradaki dostluğu güçlendirme yolunda yapılan bir hamle olarak değerlendirilmiştir. ABD basını açısından seyahatin en önemli sonucu ise Sovyet Rusya'nın Türkiye'ye 8 milyon dolar tutarında, uzun vadeli bir kredi vermesi olmuştur. Zira Türkiye'nin ABD ile iktisadi ve mali konularda işbirliği konusunda istediği sonuçları alamadığı bu dönemde, şimdiye kadar dışarıdan aldığı kredi ve endüstriyel aletleri fabrika yapmak için kullanan Sovyetler, ilk kez başka bir millete yani Türkiye'ye uzun vadeli kredi vermiştir. Verilen bu kredi ABD basını açısından Türk-Sovyet dostluğunu güçlendirmesinin yanı sıra dünya pazarına girmek için arayış içerisinde olan Sovyet Rusya'nın bu yolda attığı ilk adımdır ve bunun devamı gelecektir. Yine ABD basınına göre Türkiye'nin Sovyetlerle işbirliğini geliştirme arzusunu ortaya koyduğu böyle bir dönemde Sovyet Rusya'nın uzun süre Milletler Cemiyeti'nin dışında tutulması doğru bir yaklaşım değildir ve aksi halde Sovyetler kendi ligini kurabilecektir.

İngiliz Basınında

İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya gezisini yakından takip eden diğer bir ülke ise Türkiye'nin, Musul meselesinin çözüme kavuşmasıyla birlikte yavaş yavaş münasebetlerinde düzelme ve 1929 yılında bir İngiliz filusunun İstanbul'u resmen ziyaret etmesiyle gelişme yaşadığı İngiltere olmuştur.¹⁰² Bu meyanda İngiliz basınından *The Times* gazetesi, 25 Nisan 1932 tarihli sayısında, İsmet Paşa ve Tevfik Rüştü Bey'in Sovyet Hükümeti'ne ait bir vapurla Odesa'ya hareket ettiğini, kendilerine gazeteci, mebus, sanayi ve eğitim alanında

100 Brooklyn Daily Eagle, 9 Mayıs 1932, s. 17.

101 The Brownsville Herald, 8 Mayıs 1932, s. 1.

102 Mehmet Gönlübol vd., *Olaylarla Türk Dış Politikası:1919-1973*, Siyasal Kitabevi, Ankara 1996, s. 76-77.

uzmanlardan oluşan 36 kişilik bir heyetin eşlik ettiğini bildirmiştir. Türk basınında yer alan, Türk-Sovyet dostluğunun Türkiye'nin başka ülkelerle ilişki kurması önünde bir engel teşkil etmeyeceği şeklindeki haberleri aktarmıştır.¹⁰³ 9 Mayıs'ta, Sovyetlerin, Türkiye'ye sanayi makineleri satın alması için 8 milyon dolarlık bir kredi verdiğinden ve bu kredinin 20 yıl boyunca faizsiz bir şekilde geri ödeneceğinden bahsetmiştir.¹⁰⁴ 11 Mayıs'ta ise İsmet Paşa'nın Türkiye'ye dönüş yolculuğunun başladığını yazmıştır.¹⁰⁵

The Guardian gazetesi, 29 Nisan 1932 tarihli sayısında, İsmet Paşa'nın Sovyet başkentini ziyaret eden ilk yabancı başvekil olduğuna vurgu yapmıştır. İsmet Paşa'nın kalabalık bir heyetle Sovyet Rusya'ya geldiğine, sokakların Türk-Sovyet bayraklarıyla donatıldığına, Türk heyetinin büyük bir törenle karşılandığına değinmiştir. Sovyet tarihinde ilk kez yabancı bir heyet için Kremlin Sarayı'nda resepsiyon düzenlediğinin altını çizmiştir. Türk heyetinin Sovyet Rusya'da kaldığı süre boyunca birçok kurum ve fabrikayı gezeceğini, Sovyetlerin uyguladığı ekonomi programı inceleyeceğini ve iki ülke arasındaki iktisadi ilişkileri geliştirme yönünde çalışma yapacağını bildirmiştir. Ayrıca Sovyet basınında yer alan, Türk-Sovyet ilişkilerinin tutarlı bir şekilde devam ettiği, iki ülke münasebetlerinin iş birliği ve dostluk çerçevesinde ilerleyeceği yolundaki haberleri aktarmıştır.¹⁰⁶

The Guardian, 9 Mayıs'ta ise Türk heyetinin Moskova'dan ayrıldığını yazmış; Tevfik Rüştü Bey'in, Sovyetlerden alınan 8 milyon dolarlık krediyle ilgili yaptığı açıklamaya yer vermiştir. Ayrıca, Sovyet Rusya'nın imzalanan anlaşma uyarınca, Türkiye'ye tekstil endüstrisinde kullanılmak üzere makine tedarik edeceğini ifade etmiştir. Geri ödemenin, 20 yıllık bir zaman zarfında taksitlere bölünerek herhangi bir faiz uygulanmadan ve tarımsal ürünlerle yapılacağını belirtmiştir. Sovyet Hükümeti'nin, Türkiye'ye on traktör, beş tank, iki kamyon ve diğer bazı araçları hediye ettiğinden bahsetmiştir. Yapılan anlaşmayı, Türkiye açısından yabancı sermayeye karşı bir tavır değişikliği olarak gördüğünü ifade etmiştir. Nitekim Türkiye'nin kurulduğu günden bu yana, kredi veya avans şeklinde de olsa yabancı sermayeden titizlikle kaçındığını, lakin takas niteliği taşısa da bu anlaşmayla tutum değişikliğine gittiğini belirtmiştir.¹⁰⁷

The Northern Whigh And Belfast Post gazetesi, 27 Nisan 1932 tarihli nüshasında, İsmet Paşa'nın kalabalık bir heyetle Moskova'yı ziyaret ettiğini yazmıştır.¹⁰⁸ 9 ve 10 Mayıs tarihlerinde ise Türkiye'nin, Sovyetlerden aldığı kredi üzerinde durmuştur. Bu kapsamda Sovyet Rusya'nın, Türkiye'ye tekstil ve tarım başta olmak üzere birçok alanda ihtiyaç duyduğu makineleri satın alabilmesi için faizsiz olarak 8 milyon dolar tutarında bir kredi verdiğini söylemiştir. Alınan kredinin geri ödemesinin uzun vadeli ve para olarak değil, tütün, taze meyve ve bazı tahıl türleri gibi ürünlerle yapılacağını ifade etmiştir. Daha sonra da Sovyet Rusya'nın böyle bir kredi vermesinde taşıdığı siyasi kaygıların payı olduğuna dikkati çekmiştir. Bu meyanda Sovyetlerin, Türkiye'yi Milletler Cemiyeti'nin dışında tutmak için uygun şartlar altında kredi verdiğinden bahsetmiştir. Ayrıca Sovyetlerin kurulacak

103 *The Times*, 25 Nisan 1932, s. 13.

104 *The Times*, 9 Mayıs 1932, s. 13.

105 *The Times*, 11 Mayıs 1932, s. 13.

106 *The Guardian*, 29 Nisan 1932, s. 13.

107 *The Guardian*, 9 Mayıs 1932, s. 12.

108 *The Northern Whigh And Belfast Post*, 27 Nisan 1932, s. 10.

Ulusal ve Dış Basında Başvekil İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya Seyahati (26 Nisan-9 Mayıs 1932)

yakın ilişkiler sayesinde, Türkiye'nin Yunanistan ve Bulgaristan tarafından yapılan ittifak tekliflerini geri çevireceği ve bağımsız dış politikasını sürdüreceğini umduğunu yazmıştır.¹⁰⁹

Aberdeen Press And Journal gazetesi, 27 Nisan 1932 tarihli sayısında, Türkiye Başvekilinin kalabalık bir heyetle Odesa'ya geldiğini bildirmiştir.¹¹⁰ 9 Mayıs'ta da Sovyet makinelerinin satın alınması için Türkiye'ye uzun vadeli kredi verildiğinden bahsetmiştir. Kredinin geri ödemesinin yıllık taksitler şeklinde ve ürün olarak yapılacağına altını çizmiştir. Seyahat vesilesiyle, Türkiye ile Sovyet Rusya arasında kültürel ve bilimsel alanlarda iş birliğinin önünün açıldığına da değinilmiştir.¹¹¹

The Yorkshire Post gazetesi, 9 Mayıs 1932 tarihli nüshasında, Türk Başvekili İsmet Paşa ve Dışişleri Vekili Tevfik Rüştü Bey'in Moskova'ya yaptığı ziyaretin bir sonucu olarak Sovyetler tarafından Türkiye'ye 8 milyon dolarlık uzun vadeli kredi verildiğini ifade etmiştir. Kredinin, özellikle tekstil alanındaki en son model Sovyet makinelerinin satın alınması için kullanılacağını, yıllık taksitler halinde ve aynı olarak geri ödeneceğini belirtmiştir. İki ülkenin, bilim enstitüleri arasında yapılacak iş birliği sayesinde kültürel temaslarını da attırmaya karar verdiğini açıklamıştır.¹¹²

Görüldüğü gibi İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya seyahati konusunda İngiliz basını, özellikle seyahatin farklı konularda uzmanlardan oluşan kalabalık bir heyetle yapıldığı ve Sovyetlerin Türkiye'ye vermiş olduğu kredi üzerinde durmuştur. Kredinin hangi şartlarda verildiğinden, nasıl kullanılacağından bahsetmiş ve Türkiye'nin Sovyetlerden kredi almasını, yabancı sermayeye karşı tavır değişikliği olarak görmüştür. Türkiye'nin kurulduğu günden bu yana, kredi veya avans şeklinde de olsa yabancı sermayeden titizlikle kaçındığını, lakin takas niteliği taşısa da bu anlayışla tutum değişikliğine gittiğini belirtmiştir. Bazı yorumlarda ise Sovyet Rusya'nın Türkiye'ye çok uygun koşullarda kredi vermesinde taşıdığı siyasi kaygıların payı olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu meyanda Sovyetlerin, Türkiye'yi Milletler Cemiyeti'nin dışında tutmak, Yunanistan ve Bulgaristan ile ittifak yapmasına mâni olmak için uygun şartlarda kredi vermeye razı olduğu yazılmıştır. Lakin bu tespit tam olarak doğru değildir. Her ne kadar Sovyet Rusya'nın Türkiye'ye kredi vermesinde Türkiye'yi kendi yanında tutmak gibi bir gayesi olsa da kredi karşılığında Türkiye'den Milletler Cemiyeti'ne üye olmaması ve Balkan ülkeleriyle bir pakt kurmaması konusunda herhangi bir şart ileri sürmemiştir. Nihayetinde İngiliz basını açısından da bu ziyaret Türk-Sovyet dostluğunu güçlendirmiştir. Zira seyahat sayesinde Türkiye ile Sovyet Rusya arasında sadece ekonomik ilişkilerde değil, kültürel ve bilimsel alanlarda da iş birliğinin önü açılmıştır.

Sonuç

Türk ve Sovyet yetkililer arasında, Sovyet topraklarında üst düzeyde ve yüz yüze görüşmelerin ilk kez yapılmasına vesile olan İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya seyahati, iki ülke arasındaki ilişkileri güçlendirmek ve dostluğu takviye etmek yolunda atılan önemli bir adımdır. Bahsi geçen bu önemli ziyaretin, ulusal ve dış basın tarafından ilgiyle ve yakından takip edildiği görülmektedir.

109 The Northern Whigh And Belfast Post, 10 Mayıs 1932, s. 3.

110 Aberdeen Press And Journal, 27 Nisan 1932, s. 7.

111 Aberdeen Press And Journal, 9 Mayıs 1932, s. 7.

112 The Yorkshire Post, 9 Mayıs 1932, s. 9.

Ulusal basın, İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya'ya gerçekleştirdiği ziyarete ilişkin yaklaşımı, bu ülkenin rejimini örnek almak amacıyla değil, esasen Sovyetleri daha yakından tanımak, yapılan çalışmalarını yerinde görmek, başta sanayi ve ekonomi alanlarında olmak üzere başarılı oldukları alanlardaki uygulamaları inceleyerek bunlardan faydalanmak maksadını taşıdığına dikkat çekmek şeklinde olmuştur. Ulusal basının bu bağlamda, İsmet Paşa ve beraberindeki heyetin Odesa, Moskova ve Leningrad'ı kapsayan gezilerini, bu şehirlerde yaptıkları konuşmaları, ziyaret ettikleri fabrika ve kurumları, Sovyet yetkililer ile yaptıkları görüşmeleri günü gününe Türk okuyucusuna aktararak seyahate farklı anlamlar yüklenilmesinin önüne geçmeye çalıştığı görülmektedir. Yine bir taraftan Sovyet kurumlarının yaptığı çalışmaları anlatıp Türkiye'nin güçlü bir ekonomi ve sanayi inşa yolunda Sovyet Rusya'nın tecrübelerinden istifade etmesi gerektiğini dile getirirken bir taraftan da ikili ilişkilerin güçlenmesinin Türkiye ve Sovyet Rusya arasında ideolojik bir yakınlaşmaya sebebiyet vermeyeceği ve Türkiye'nin "komünizm tehdidi" ile karşı karşıya kalmak gibi bir durumunun olmayacağı şeklinde bir mesaj verme çabası içerisinde olmuştur. Bu kapsamda ulusal basının, Türkiye'nin Sovyet Rusya ile kurmaya çalıştığı münasebetin, rejim meselesinin çok daha ötesinde bir konu olması gerektiğine vurgu yaptığı söylenebilir. Seyahatin sonuçlarını da gerek iki milletin birbirini daha iyi tanınmasına ve aralarındaki itimadı kuvvetlendirmesine gerekse Sovyetlerden çok uygun koşullarda kredi alınmasına vesile olması sebebiyle faydalı bulmuştur.

Diğer taraftan Sovyet basını, İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya gezisini Türkiye ile Sovyet Rusya arasındaki ilişkileri güçlendirmeye yönelik bir adım olarak görmekle beraber öncelikle seyahatin Türk-Sovyet yakınlaşmasını ortadan kaldırmak için çaba gösteren emperyalist devletlerin girişimlerini boşa çıkaracağı üzerinde durmuştur. Zira Sovyet basınının, İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya'ya yaptığı ziyareti Türk-Sovyet dostluğu sahasında evvela zayıf durumdaki ekonomik ilişkileri güçlendirmek gibi birtakım yeni gelişmelerin önünü açacağı ve bu yeni durumun iki ülkenin dostluğunu bozmak isteyen ülkelere de iyi bir ders olacağı yönünde bir beklenti içinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu bakımdan Sovyet basını için bu seyahat ikili ilişkileri geliştirmenin ötesinde başka bir anlam da ifade etmektedir. Sovyet basınının üzerinde durduğu ikinci önemli husus ise Türkiye'ye güçlü bir ülke yaratma yolunda bütün kapılarını açtıklarını dile getirmek suretiyle asıl dostlarının kendileri olduğu mesajını vermek ve bu suretle Türkiye'yi, Batı'ya ihtiyacı olmadığı konusunda ikna etmeye çalışmak olduğu görülmektedir. Her ne kadar bu teşebbüsler Türkiye'nin Batı'ya yaklaşımını değiştirmese de nihayetinde İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya ziyareti, Sovyet basını açısından da iki ülkenin birbirini daha iyi tanınmasına ve aradaki dostluğun bir kat daha kuvvetlenmesine vesile olmuştur.

Seyahati yakından takip eden Bulgaristan basınındaki yansımalarda, gezinin Sovyet Rusya ile Türkiye arasında askeri bir ittifak kurulması yolundaki safahat için önemli bir başlangıç olarak yorumlandığı görülmektedir. Yunanistan basınının seyahate yaklaşımı ise gezinin iki ülkeyi bir arada tutan bağları güçlendirmek adına atılmış bir adım olduğu şeklindedir. Türkiye'nin kalkınması için ihtiyaç duyduğu sermayeyi bulmak maksadıyla yönünü Sovyet Rusya'ya çevirdiği bu süreçte, Sovyetlerin amacının katettiği ilerlemeyi göstermek suretiyle Türkiye'yi etkisi altına almak ve onu kendisi için emperyalist devletlere karşı bir kalkan olarak kullanmak istediği şeklindeki niyetinden bahsedilmiştir. Son olarak da Yunanistan basınının Ankara ile Moskova arasındaki yakınlaşmanın Türkiye'nin

Ulusal ve Dış Basında Başvekil İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya Seyahati
(26 Nisan-9 Mayıs 1932)

rejiminde herhangi bir değişikliğe sebep olmayacağı düşüncesinde olduğu ve bu seyahatin her iki devletin faydasına olacağı yönünde görüş bildirdiği görülmektedir.

İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya seyahatine yer veren diğer bir ülke olan Amerika Birleşik Devletleri'nde basın, Sovyet Rusya'nın ilk kez bir ülkeye uzun vadeli ve parasal ödemeler olmaksızın ürün değişimine dayalı büyük çapta bir kredi verdiğinin altını çizerek seyahatin ekseriyetle iktisadi boyutunu ön plana çıkarmıştır. Verilen bu krediyi Sovyetlerin dünya pazarına girme yolunda attığı bir adım olarak görmüştür. Türkiye'nin başta sanayi ve ekonomi olmak üzere birçok alanda Sovyet sisteminden yararlanabileceği yönündeki görüşlerinden ötürü Amerikan basınında Sovyet Rusya'nın uzun süre Milletler Cemiyeti'nin dışında tutulmasının yanlış bir tutum olacağı ve böyle bir durumda Sovyetlerin kendi cemiyetlerini kurabileceği gibi bir izlenim oluşmuştur. Bu meyanda Amerikan basını, Türk heyetinin yaptığı seyahatin sonuçlarına farklı bir açıdan yaklaşmıştır. İngiltere'de de basının gezinin daha çok ekonomik boyutuyla ilgilendiği, Sovyetlerin Türkiye'ye uygun koşullarda verdiği kredinin, esasen taşıdıkları siyasi kaygıların bir ürünü olduğu şeklinde bir izlenime sahip oldukları görülmektedir.

Sonuç olarak Başvekil İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya seyahatinin ulusal ve dış basında nasıl karşılıklı bulunduğunu ve kamuoyuna nasıl aktarıldığını ortaya koymak için ele aldığımız çalışmada, seyahatin genel itibarıyla Türk-Sovyet ilişkilerini güçlendirme yolunda atılan bir adım olarak ele alındığı tespit edilmiştir. Gerek ulusal basının gerekse dış basının, Türk heyeti tarafından gerçekleştirilen seyahat vesilesiyle Türkiye ile Sovyet Rusya rejimleri arasında bir yakınlaşma beklemediği anlaşılırken Sovyet Rusya'nın, Türkiye'ye uygun şartlarda kredi vermesini, yapılan bu seyahatin kayda değer en önemli sonucu olarak gördüğü saptanmıştır.

KAYNAKÇA

Arşivler

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA, 30-10- 00-00 / 13-74-04.

BCA, 30-10- 00-00 / 13-74-05.

BCA, 30-10-00-00 / 248-677-08.

BCA, 30-10-00-00 / 248-677-09.

BCA, 30-18-01-02 / 27-25-01.

Rusya Devlet Sosyo-Politik Tarih Arşivi (RGASPI)

RGASPI, 82-2-1328 / 123.

RGASPI, 82-2-1328 / 125-130.

RGASPI, 82-2-1328 / 127.

RGASPI, 82-2-1328 / 135.

RGASPI, 82-2-1328 / 138.

Sürelî Yayınlar

Aberdeen Press and Journal

Akşam

Brooklyn Daily Eagle

Cumhuriyet
Hâkimiyeti Milliye
Kadro
Milliyet
Rochester Democrat And Chronicle
Son Posta
The Brownsville Herald
The Evening Star
The Guardian
The New York Times
The Northern Whig And Belfast Post
The Times
The Yorkshire Post
Vakit

Kitaplar

Armaoğlu, Fahir (1994), *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1990)*, I, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
 Bilge, Suat (1992), *Güç Komşuluk: Türkiye-Sovyetler Birliği İlişkileri 1920-1964*, Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
 Esmer, Ahmet Şükrü (1953), *Siyasi Tarih (1919-1939)*, Ankara: Güney Matbaacılık.
 Gönlübol, Mehmet vd (1996), *Olaylarla Türk Dış Politikası 1919-1973*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
 İnönü, İsmet (1987), *Hatıralar*, II, Yay Haz: Sebahattin Selek, Ankara: Bilgi Yayınevi.
 Sander, Oral (1989), *Siyasi Tarihi: Birinci Dünya Savaşı'nın Sonundan 1980'e Kadar*, Ankara: İmge Kitapevi.
 Soysal, İsmail (2000), *Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları*, I, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
 Tacibayev, Raşid (2004), *Kızıl Meydan'dan Taksime Siyasette, Kültürde ve Sanatta Türk Sovyet İlişkileri*, İstanbul: Truva Yayınları.
Türk Dış Politikası 1919-1980, (2009), I, Edt: Baskın Oran, İstanbul: İletişim Yayınları.

Makaleler

Alaettin Cemil (1932), Moskova'ya Doğru, *Cumhuriyet*, 5 Mayıs.
 Alaettin Cemil (1932), Rusya Mektupları: Rusya'yı Bir Cümle ile Tarif; Yepyeni Bir Âlem, *Cumhuriyet*, 9 Mayıs.
 Arslan, Gürbüz (2018), "Diplomatik İlişkilerin Kesilmesinden Stratejik Ortaklığa Giden Süreçte Türk-Amerikan İlişkileri (1917-1945)", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, Sayı 2, s. 1-50.
 Arslan, Gürbüz (2021), "Başvekil İsmet Paşa'nın Sovyetlerle İş Birliğine Evet, Komünizme Hayır Seyahati ve Neticeleri (26 Nisan-9 Mayıs 1932)", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı 68, Bahar 2021, s. 1-53.
 Cevat Nizami (1932), Rusya ve Biz, *Akşam*, 19 Mayıs.
 Faliş Rıfki (1932), Moskova'dan, *Hâkimiyeti Milliye*, 11 Mayıs.
 Hakkı Tarık (1932), Sovyetleri Ziyaret: 4, *Vakit*, 9 Mayıs.
 Hakkı Tarık (1932), Sovyetleri Ziyaret: 6, *Vakit*, 11 Mayıs.

Ulusal ve Dış Basında Başvekil İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya Seyahati
(26 Nisan-9 Mayıs 1932)

- Mahmut Nedim (1932), Millici Türkiye Komünist Rusya İle Nasıl Dost Olabiliyor?, *Milliyet*, 6 Mayıs.
- Mahmut Nedim (1932), Rusya'nın Rejimini Değil, Onun Metotlarını Almalıyız, *Milliyet*, 7 Mayıs.
- Mahmut Nedim (1932), Rusya'ya Türk Gözü ve Gözlüğü İle Bakmalıdır, *Milliyet*, 8 Mayıs.
- Mahmut Nedim (1932), Yeni Rus İdaresinin Her Şubesinde Sıkı Bir Disiplin Var!, *Milliyet*, 9 Mayıs.
- Mahmut Nedim (1932) Hakiki Dostluk; Açık Söylemeyi, Dürüst Yürümeyi Emreder, *Milliyet*, 10 Mayıs.
- Mahmut Nedim (1932), Bolşevik mi Olalım, Faşist mi?. Ne bu, Ne de o., *Milliyet*, 11 Mayıs.
- Matbuat Erkânının Rusya İntibahları (1932), *Cumhuriyet*, 11 Mayıs.
- Moskova Herkül'ün 12 İmtihanından Altısını Geçirmiştir (1932), *Hâkimiyeti Milliye*, 13 Mayıs.
- Müezzinoğlu, Ersin (2018), "İsmet Paşa'nın 1932 Sovyet Rusya Ziyareti", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 20, Sayı 2 (Eylül), s. 249-260.
- Sarıkoyuncu Değerli, Esra (2006), "Atatürk Dönemi Türk-Yunan Siyasi İlişkileri", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Ağustos, Sayı 15, 239-261.
- Selim Ragıp (1932), Rusya Mektubu: Hiç Dilencisi Bulunmayan Bir Şehir Odesa, *Son Posta*, 4 Mayıs.
- Selim Ragıp (1932), Rusya Mektubu: Bu Sene 82 Milyon Rus Mektebe Sevk Edilecek, *Son Posta*, 6 Mayıs.
- Selim Ragıp (1932), Rusya İntibaları: Muhteşem Resmî Kabulde Neler Gördüm ve Kimlerle Karşılaştım, *Son Posta*, 9 Mayıs.
- Selim Ragıp (1932), Rusya'da Spor: Moskova ve Ukrayna Müsabakası, *Son Posta*, 11 Mayıs.
- Selim Ragıp (1932), Rusya İntibahları: Sovyet Rusya Bugün Vardığı Seviyeyi Plana Borçludur, *Son Posta*, 14 Mayıs.
- Selim Ragıp (1932), Sovyet Rusya'da Neler Gördüm: 1, *Son Posta*, 15 Mayıs.
- Selim Ragıp (1932), Sovyet Rusya'da Neler Gördüm: 3, *Son Posta*, 17 Mayıs.
- Selim Ragıp (1932), Sovyet Rusya'da Neler Gördüm: 5, *Son Posta*, 19 Mayıs.
- Temuçin, Faik Ertan (2011), "İsmet İnönü'nün Rusya Gezisi", *Atatürk'ten Soğuk Savaşa Türk-Rus İlişkileri I. Çalıştay Bildirileri (Ankara 14-15 Mayıs 2010)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, s. 211-222.
- Vala Nureddin (1932), Rusya İntibaları: Odesa", *Akşam*, 7 Mayıs.
- Vala Nureddin (1932), Rusya İntibaları: Kiev, *Akşam*, 8 Mayıs.
- Vala Nureddin (1932), Rusya İntibaları: Rus Misafirperverliği, *Akşam*, 9 Mayıs.
- Vala Nureddin (1932), Bolşevik Rejimine Dair Bir Tefelsüf, *Akşam*, 10 Mayıs.
- Vala Nureddin (1932), Sovyet Vatanının Kuş Bakışı Üç Manzarası", *Akşam*, 14 Mayıs.
- Yakup Kadri (1932), Ankara, Moskova, Roma", *Kadro Dergisi*, Cilt 1, Sayı 12 (Aralık), s. 33-35.
- Yakup Kadri (1933), Ankara, Moskova, Roma", *Kadro Dergisi*, Cilt 2, Sayı 13 (Ocak), s. 29-31.
- Yunus Nadi (1932), İsmet Paşa'nın Rusya Seyahati ve Neticeleri: 1, *Cumhuriyet*, 11 Mayıs.
- Yunus Nadi (1932), İsmet Paşa'nın Rusya Seyahati ve Neticeleri: 2, *Cumhuriyet*, 12 Mayıs.
- Yunus Nadi (1932), İsmet Paşa'nın Rusya Seyahati ve Neticeleri: 3, *Cumhuriyet*, 13 Mayıs.

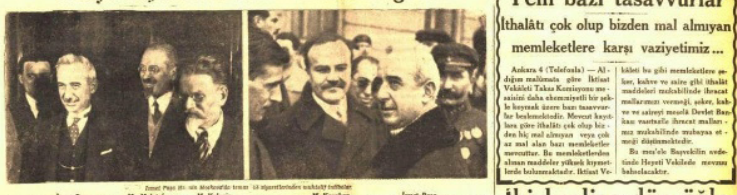
Yunus Nadi (1932), İsmet Paşa'nın Rusya Seyahati ve Neticeleri: 4, *Cumhuriyet*, 13 Mayıs.
Yunus Nadi (1932), İsmet Paşa'nın Rusya Seyahati ve Neticeleri: 5, *Cumhuriyet*, 15 Mayıs.
Yunus Nadi (1932), İsmet Paşa'nın Rusya Seyahati ve Neticeleri: 6, *Cumhuriyet*, 16 Mayıs.
Yunus Nadi (1932), Rusya Tarafından Bize Açılan Kredi Meselesi, *Cumhuriyet*, 16 Mayıs.

Ekler

Ek 1: Akşam, 7 Mayıs 1932.

Romanya Ve Yugoslavya Kraliçeleri Geldiler Rusya seyahatine ait ilk resimler geldi

İsmet Paşa ile beraber Romanya ve Yugoslavya kraliçeleri İsmet Paşa M. Mahmut M. Koca...

Yeni bazı tasavvurlar İthalatı çok olup bizden mal almayan memleketlere karşı vaziyetimiz...

İthalatı çok olup bizden mal almayan memleketlere karşı vaziyetimiz... Ankara 4 (Talebiniz) — Adı geçen memleketler memleketlerimize mal ihraç etmekte ve bizden mal almamakta...

İki kraliçe dün öğle treni ile geldiler! Kraliçer Vali ve hükümet, sefaletler erkânı tarafından karşılandılar

Kraliçer Rober Koljide Misafir kılacaklar İsmet Paşa'nın...

Başvekilimizin Rusya seyahati Heyetimiz şerefine Leningrat'ta ve Moskova'da yapılan büyük merasim Moskova'da yarışlarında birincilik kazanan «Rüzgâr» isimli meşhur at İsmet Pş. Hz. ne hediye edildi

İsmet Paşa ile beraber Moskova'da iktidarlara ve hükümet heyetine...

Hayecan Temadi ettirmek Meraki! Son faciasını kapalı tarafı kalmamıştır

İki valinin mihi olan meşhur Leningrad'ta İsmet Paşa'nın heyetini karşılamak için...

Askerî liseler mezurları Dün iki yerde merasim yapıldı

İsmet Paşa'nın heyetini karşılamak için...

Moskova'da yapılan büyük merasim Moskova'da yarışlarında birincilik kazanan «Rüzgâr» isimli meşhur at İsmet Pş. Hz. ne hediye edildi

Moskova'da yapılan büyük merasim Moskova'da yarışlarında birincilik kazanan «Rüzgâr» isimli meşhur at İsmet Pş. Hz. ne hediye edildi...

Meyers Urges End of State Bank Control

Federal Reserve Chief For One Regulatory Unit—His Remedy Again

WASHINGTON, April 25.—The Federal Reserve Bank of New York, today urged the Federal Reserve Board to take steps to end the present system of state bank control.

The chief of the Federal Reserve Bank of New York, in a report to the Federal Reserve Board, today urged the Federal Reserve Board to take steps to end the present system of state bank control.

The report, which was made public today, is the first of a series of reports which the Federal Reserve Bank of New York is making to the Federal Reserve Board.

The report, which was made public today, is the first of a series of reports which the Federal Reserve Bank of New York is making to the Federal Reserve Board.

8 Planes Burn In Hangar Fire

When a hangar at the Long Island City airport, the largest of the Long Island City airport, was destroyed by a fire today, eight planes were destroyed.

8 Planes Burn In Hangar Fire

When a hangar at the Long Island City airport, the largest of the Long Island City airport, was destroyed by a fire today, eight planes were destroyed.

The fire, which broke out in the hangar at about 10 o'clock today, destroyed the hangar and eight planes.

The fire, which broke out in the hangar at about 10 o'clock today, destroyed the hangar and eight planes.

3 Mystery Clues Sifted In Dual Killing

Edwards' Aides Follow Lead Here, in Manhattan and Hartford

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

Testifies Champagne Sold at \$100 a Bottle

Buy Agents' Story Falls to Governor Judge That Henry's at Rose Rockaway in Nantuxton News—Pallock, Deated for Each Time

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

Roosevelt Lead Over Smith in Penn. Mounts

8 Delegates Arrive at Harrisburg—Hoover's Renomination

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

Broderick Put O. K. on Bank Lines Halted

Outlawed Bus Lines Halted

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

2 Long Island Men Are Held for Theft Of Plane in Maine

Caught Ten Hours After Being Seen—Gains Offer of \$100,000

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

500 Units to Join In City New Parade

Parade to Be Held in City

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

Referee Resigns Sale of Bankrupt Furniture Stock

Time for Another Offer—Gives Hopeman's Bid

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

Stimson Delays Leaving Geneva

Parisian May Day Rally in Park Sunday

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

Across and Director Face \$100,000 Suit

Suit Filed in Court

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

Dancers Step Fast After City of Fire

City of Fire

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

Nation's Capital Wet Digest Pool Shows

Wet Digest Pool Shows

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

Hold Paris Riot In Girl's Killing

Girl's Killing

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

Referee Resigns Sale of Bankrupt Furniture Stock

Time for Another Offer—Gives Hopeman's Bid

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

Ullrich Oppose Lifting Penalties

Lifting Penalties

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

Life With Poison

Life With Poison

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

Has Home Town Paper

Has Home Town Paper

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

Boast Owen D. Young

Boast Owen D. Young

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

Two Governors To Seek Air Record

To Seek Air Record

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

Mooson Welcomes Premier of Turkey

Premier of Turkey

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

Castric Juice From Hog Found Of Value in Treating Anemia

Castric Juice From Hog Found Of Value in Treating Anemia

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

Ullrich Oppose Lifting Penalties

Lifting Penalties

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

Life With Poison

Life With Poison

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

Has Home Town Paper

Has Home Town Paper

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

Amorg Woman Clerk Suicide; Writes, 'Bury Me Like a Dog'

Amorg Woman Clerk Suicide; Writes, 'Bury Me Like a Dog'

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

The search for the man who shot and killed Edward G. Bremer, the former Illinois State Treasurer, today was being conducted in Manhattan and Hartford.

DOMESTIC LAUNDRY

151-17 Third Ave., Brooklyn

THE WEATHER

Under the influence of the high pressure system over the Gulf of Mexico, the weather will be generally clear and pleasant with a few light showers of rain on Sunday.

The Brownsville Herald

THE VALLEY PRINTER—PRINTED IN THE VALLEY—LEADS WHILE SERVICE OF THE ASSOCIATED PRESS

**FINAL
SUNDAY EDITION**

BROWNSVILLE, TEXAS, SUNDAY, MAY 8, 1932

10 PAGES TODAY

54 CENTS

TEXAS DEMOCRATS ENDORSE GARNER

IN OUR VALLEY

SAFETY OF THE HARBOR
The harbor at Brownsville is one of the most important in the Gulf of Mexico and its safety is of great importance to the country.

REPAIRS TO THE HARBOR
The harbor at Brownsville is one of the most important in the Gulf of Mexico and its safety is of great importance to the country.

THE HARBOR AT BROWNSVILLE
The harbor at Brownsville is one of the most important in the Gulf of Mexico and its safety is of great importance to the country.

FEDERAL JURY WILL CONVENE HERE MONDAY

A federal grand jury will convene here Monday to hear the case of the late John D. Edwards, who was killed in a collision with a train at Brownsville.

SENATIONAL MATTERS WILL BE PROBED, IMMINENT

It is expected that the Senate will probe the activities of the late John D. Edwards, who was killed in a collision with a train at Brownsville.

A MOTHER'S LOVE

FOR JOHN ALBERTO
The mother's love is the strongest of all loves. It is the love that makes a mother willing to sacrifice everything for her child.

COUNTY DEMS FAVOR GARNER FOR NOMINEE

The county Democrats are in favor of nominating John D. Garner for the office of Governor of Texas.

HARMONY IS KEY NOTE OF CONVENTIONS

Harmony was the keynote of the conventions held in Brownsville.

HERALD EDITOR MAY BE CITED FOR CONTEMPT

The Herald editor may be cited for contempt for publishing a story that was considered defamatory.

Final Drive For Eaglet's Return Gets Under Way

The final drive for the return of the Eaglet has begun.

MRS. MASSIE IS MISSING; BEGIN SEARCH

Mrs. Massie is missing and a search is being conducted for her.

Hidalgo Grand Juror Names Ralph Buell In Application

Hidalgo Grand Juror has named Ralph Buell in an application.

'DOOMER KILLER' IS BOLSHEVIST

The 'Doomer Killer' is a Bolshevik.

Subpoena Servers Fail To Find Victim Of Assault

Subpoena servers failed to find the victim of an assault.

Association Is Likely To Condemn Hellman

The association is likely to condemn Hellman.

SCHOOL GIRL TAKES LIFE

A school girl has taken her own life.

Engineer Looks Over Port Site

An engineer is looking over the port site.

Salon of French Artists' Featured

A salon of French artists is featured.

Ann Harding and Husband, Divorced, Part With Kiss

Ann Harding and her husband have divorced and parted with a kiss.

High School Senior Writes Poem and Wins, Then Dicks Felton

A high school senior has written a poem and won, then Dick Felton.

School Exercises Will Begin May 22

School exercises will begin on May 22.

Kingville College Names New President

Kingville College has named a new president.

Missing Public Defender Found

A missing public defender has been found.

Ann Harding and Husband, Divorced, Part With Kiss

Ann Harding and her husband have divorced and parted with a kiss.

Bank Conference Quotation Raised

A bank conference has raised a quotation.

Bank Crisis Issues Request to Signers

A bank crisis has issued a request to signers.

Grain Cullation in Russia Altered

Grain cullation in Russia has been altered.

Russia and Turkey Announce Alliance

Russia and Turkey have announced an alliance.

Silver Conference Quotation Raised

A silver conference has raised a quotation.

2A

ROCHESTER DEMOCRAT AND CHRONICLE SUNDAY, MAY 8, 1932

Today is the Day to Give Mother Rose Buds—Shrubs—Ferns—Evergreen Bargains, Bargains, Bargains

Evening- ing Ferns 20¢	Flowering Shrubs 20¢	California Privet 50¢
Peace Strong Ferns 15¢	Barberry Thunbergii 10¢ \$1.00	Chinese Elm Leaf Drawing 35¢

OPEN TODAY 8 TO 5
Beechwood Nursery & Bulb Co.
1788 Main St. East

SHRUBS
Beechwood Nursery, Mass. Quality

Great variety of
Japanese Maples
Forsythias
Glossy Leaf
Dogwoods

19
PERENNIALS 19¢

ROSES, 29¢ to 49¢

Nursery Belt Stores
1847-1849 East Avenue

J. E. Thompson

WALK IN STYLE AND COMFORT

Treadeasy SHOES

MUNSON
Black, tan, white, blue

PRINCESS
Calf, black, tan, white, blue

BAES
Black, tan, white, blue

IRVEN
Black, tan, white, blue

At the J. E. Thompson Store you will find the latest Treadeasy specialties, created in the largest factory of Treadeasy comfortable shoes, which have always wanted to you... order the

DIRECTOR OF MR. EDWARD HANLEY

J. E. Thompson
110 Clinton Ave., South-Elm Corridor Bk.

STUDENT STORY OF ABDUCTION NOW HELD TRUE

Minneapolis, May 7.—The story of the abduction of a student at the University of Minnesota, which was held true by the school authorities today, after a long and bitter fight.

HOOPER GAINS APPROVAL FOR HOUSE REBUKE

Washington, May 7.—The House today gave its approval to a resolution which would rebuke the administration for its handling of the situation in the Philippines.

Kidnapers Release of Joliet Man

Chicago, May 7.—The kidnapers of a man in Joliet, Ill., today released him after a ransom of \$10,000 had been paid.

HELL-DOG EPISODE

Chicago, May 7.—The Hell-Dog episode in the life of a man in Chicago today was the subject of a long and bitter fight.

Noted Outboard Race Driver Ends His Life

Chicago, May 7.—A noted outboard race driver today ended his life by shooting himself in the chest.

TURKEY SIGNS TRADE TREATY WITH SOVIETS

Washington, May 7.—The United States today signed a trade treaty with the Soviet Union, which will give American goods access to the Russian market.

Russians Assume New Role, Grant Eight Millions Credit

Washington, May 7.—The Soviet Union today assumed a new role in international affairs, and granted a credit of eight million dollars to the United States.

Smallest Tanker Conquers Mishaps

London, May 7.—The smallest tanker in the world today conquered a series of mishaps, and arrived safely at its destination.

STANIS ENGLAND

London, May 7.—Stanis, the smallest tanker in the world, today arrived safely at its destination after a long and bitter fight.

It Costs No More to Be Fitted Right

Waldert Company
Optical
228 East Ave.

NOW! Homes Without City Gas Can Have

Pyrofax Gas Service

Reduced from \$85.00 to

\$36.50
INSTALLED

KENNEDY-CLARK, INC.
22 South Ave.

THERE IS NO BETTER FUEL THAN SEMET'S SOLVAY

The Year's Best News!

\$7.80
NEW LOW PRICE

CITY COAL & COKE CO.
226 Kent St. Office & Ford Glen, 5995
De Cuff Street Branch

Charlotte Coal & Supply Co.
277 LATTA ROAD—CHAR. 10

Not a single worry!

Mother, a queen among women. Today she is holding court, but the only tribute she asks is love, devotion, and attentiveness. She has richly earned the comfort, rest and devotion, that may be hers, and the assurance of these for her should be the lifelong aim of every husband and child. The First National has safeguarded the security and comfort of hundreds of mothers through its Thrift and Trust departments and joins in the special tributes they are receiving today.

The FIRST NATIONAL BANK & Trust Co. of ROCHESTER, 45 State St.

The Sunday Star.

WASHINGTON, D. C., SUNDAY MORNING, MAY 8, 1932. PRICE 10 CENTS.

HOOPER AND MILLS SPEED ECONOMY AT SURPRISE PARLEY WITH PARTY CHIEFS

These "Warrior" Ministers of Cooperation in Legendary Reunion Will and Saveroy, City Treasurer, Secretary, "BIPARTISAN" PROGRAM NAPPED AT CONFERENCE

CITY HEADS PLAN FIGHT TO SAVE DISTRICT BILL

Will Strive to Have Senate Repeal Items Eliminated by House—Crippled Capital Threatened.

OUTSIDE CONCERNS FORBIDDEN TO VOTE LOCAL GAS STOCK

Commission Moves to End Control of Company and Refers to Meeting.

SALES TAX FIGHT WILL BE RENEWED ON SENATE FLOOR

Watch of Massachusetts Will Offer Plan on Saturday for Many States to Follow.

BONUS SUPPORTERS BURGEO KING WINS LAUNCH MOVE FOR KENTUCKY DERBY TO SUMMER SESSION PLAUDITS OF 40,000

Wants King to Overrule's Action on Palace St. Says Editor, Third Victory.

ACTIONS OF MEANS ARE CHECKED BACK

Federal Agents Seek Information Connections—Denies Suspect's Role.

TWO HURT IN NEW BLAST

Explosion in Washington, D. C., Kills One, Wounds Two.

MRS. MASSIE BALKS PROCESS SERVERS

Elderly Court Order to Stay for Assault Petition—Exposed to Suit Today.

WARDEN WINS FALL ARGUMENT; LEGAL EXPERTS GO TO COURT

Justice Department Gets Order to Release Former Member of Cabinet.

DEBUCHI CHOSEN FOR CABINET POST

Arkansas Is Take Part of Foreign Affairs Ministry Months.

WARDEN WINS FALL ARGUMENT; LEGAL EXPERTS GO TO COURT

Justice Department Gets Order to Release Former Member of Cabinet.

DEBUCHI CHOSEN FOR CABINET POST

Arkansas Is Take Part of Foreign Affairs Ministry Months.

WARDEN WINS FALL ARGUMENT; LEGAL EXPERTS GO TO COURT

Justice Department Gets Order to Release Former Member of Cabinet.

DEBUCHI CHOSEN FOR CABINET POST

Arkansas Is Take Part of Foreign Affairs Ministry Months.

WARDEN WINS FALL ARGUMENT; LEGAL EXPERTS GO TO COURT

Justice Department Gets Order to Release Former Member of Cabinet.

DEBUCHI CHOSEN FOR CABINET POST

Arkansas Is Take Part of Foreign Affairs Ministry Months.

DEBUCHI CHOSEN FOR CABINET POST

Arkansas Is Take Part of Foreign Affairs Ministry Months.

MRS. MASSIE BALKS PROCESS SERVERS

Elderly Court Order to Stay for Assault Petition—Exposed to Suit Today.

DEBUCHI CHOSEN FOR CABINET POST

Arkansas Is Take Part of Foreign Affairs Ministry Months.

WARDEN WINS FALL ARGUMENT; LEGAL EXPERTS GO TO COURT

Justice Department Gets Order to Release Former Member of Cabinet.

WARDEN WINS FALL ARGUMENT; LEGAL EXPERTS GO TO COURT

Justice Department Gets Order to Release Former Member of Cabinet.

WARDEN WINS FALL ARGUMENT; LEGAL EXPERTS GO TO COURT

Justice Department Gets Order to Release Former Member of Cabinet.

WARDEN WINS FALL ARGUMENT; LEGAL EXPERTS GO TO COURT

Justice Department Gets Order to Release Former Member of Cabinet.

Ek 11: The Sunday Star, 8 Mayıs 1932.

Ulusal ve Dış Basında Başvekil İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya Seyahati
(26 Nisan-9 Mayıs 1932)

Ek 12: Aberdeen Press-Journal, 9 Mayıs 1932.

THE TIMES, MONDAY, MAY 9, 1932.

Special and Foreign News

MIL HOOPER'S ACTION

GROTTI EJECTS ON CONGRESS

ROME, May 8.—Mil Hooper, the American ambassador in Rome, has taken a bold step in the course of his mission. He has today ejected from the Congress of the Chamber of Deputies a group of Italian deputies who were engaged in a noisy and disorderly session. The incident has caused a great deal of excitement in the Italian capital, and it is expected that the Government will take steps to prevent a recurrence of such a disturbance.

GARIBOLDI AND THE WHITE GUARDS

ROME, May 8.—Garibaldi, the Italian general, has been seen in the company of the White Guards in the city of Rome. It is reported that he has been engaged in a conversation with the leader of the White Guards, and that he has expressed his sympathy for their cause. This news has caused a great deal of interest in the Italian press, and it is expected that Garibaldi will play an important part in the future of the Italian Republic.

INDIAN INDIAN LEGISLATION

DELHI, May 8.—The Indian Government has today introduced a bill in the Council of State for the purpose of amending the Indian Act. The bill is expected to be passed by the Council of State in the near future, and it is expected that it will have a significant effect on the Indian population.

RUSSIAN PROBLEMS IN MANCHURIA

MOSCOW, May 8.—The Russian Government has today announced that it has decided to withdraw its troops from Manchuria. This decision has caused a great deal of interest in the Russian press, and it is expected that it will have a significant effect on the Russian population.

PARLIAMENTS APPOINT

PARIS, May 8.—The French Government has today appointed a new Minister of the Interior. The new Minister is expected to take office in the near future, and it is expected that he will have a significant effect on the French population.

AMERICAN AT LONDON

LONDON, May 8.—The American Ambassador in London has today announced that he has decided to leave the city in the near future. This news has caused a great deal of interest in the British press, and it is expected that the American Ambassador will have a significant effect on the British population.

INVESTIGATION OF THE

PARIS, May 8.—The French Government has today announced that it has decided to investigate the actions of the French Government in the past. This decision has caused a great deal of interest in the French press, and it is expected that the investigation will have a significant effect on the French population.

RUSSIAN PROBLEMS IN MANCHURIA

MOSCOW, May 8.—The Russian Government has today announced that it has decided to withdraw its troops from Manchuria. This decision has caused a great deal of interest in the Russian press, and it is expected that it will have a significant effect on the Russian population.

PARLIAMENTS APPOINT

PARIS, May 8.—The French Government has today appointed a new Minister of the Interior. The new Minister is expected to take office in the near future, and it is expected that he will have a significant effect on the French population.

AMERICAN AT LONDON

LONDON, May 8.—The American Ambassador in London has today announced that he has decided to leave the city in the near future. This news has caused a great deal of interest in the British press, and it is expected that the American Ambassador will have a significant effect on the British population.

INVESTIGATION OF THE

PARIS, May 8.—The French Government has today announced that it has decided to investigate the actions of the French Government in the past. This decision has caused a great deal of interest in the French press, and it is expected that the investigation will have a significant effect on the French population.

RUSSIAN PROBLEMS IN MANCHURIA

MOSCOW, May 8.—The Russian Government has today announced that it has decided to withdraw its troops from Manchuria. This decision has caused a great deal of interest in the Russian press, and it is expected that it will have a significant effect on the Russian population.

PARLIAMENTS APPOINT

PARIS, May 8.—The French Government has today appointed a new Minister of the Interior. The new Minister is expected to take office in the near future, and it is expected that he will have a significant effect on the French population.

AMERICAN AT LONDON

LONDON, May 8.—The American Ambassador in London has today announced that he has decided to leave the city in the near future. This news has caused a great deal of interest in the British press, and it is expected that the American Ambassador will have a significant effect on the British population.

BRADLEYS

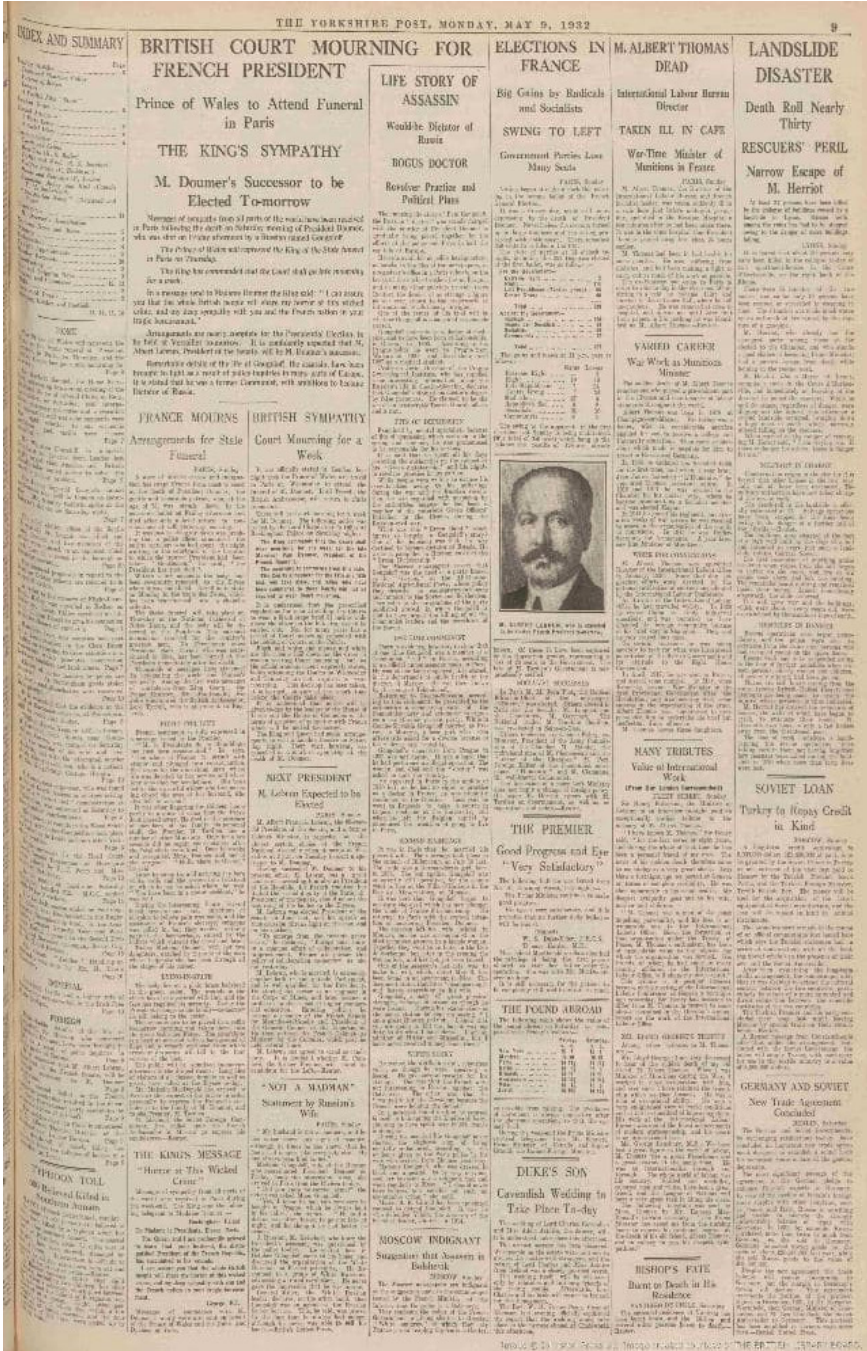
NEW MODEL FURS
AT SUMMER PRICES

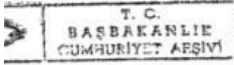
Satisfying
Wool & Fur

Bradleys
Fur & Wool

Ek 15: The Times, 9 Mayıs 1932.

Ek 16: The Yorkshire Post, 9 Mayıs 1932.

Bağvekil Paşa hazretlerinin Moskova seyahatları hakkında
Yunan ve Bulgar matbuatının neşriyatı.

"Athinaika Néa" (gouv.)

26 Avril 1932

Le Président du Conseil turc et le Ministre des Affaires Etrangères Nevfik Rüştü Bey accompagnés d'un état-major de hauts fonctionnaires, journalistes, intellectuels et représentants des classes productrices, sont partis pour Moscou à bord d'un yacht que le Gouvernement soviétique a mis à leur disposition. Il s'agit de rendre la visite faite l'an dernier par le commissaire russe aux affaires extérieures, à la capitale turque. Mais les nombreux membres de la délégation turque prouvent que la visite rendue n'est pas de celles qui sont purement typiques et froides. La nouvelle Turquie désire connaître de près sa voisine avec laquelle elle est liée par un sentiment d'amitié et de reconnaissance même? Mais Moscou aussi ambitionne de démontrer ses progrès. De grandes fêtes s'organisent en l'honneur des visiteurs turcs. Des excursions aux centres industriels, des parades militaires, des démonstrations d'aéroplanes de fabrication russe. Pendant 15 jours les personnages officiels turcs resteront à Moscou, la capitale soviétique. Une visite officielle qui dure deux semaines ne peut être considérée comme un simple acte de politesse dictée par le protocole mort. C'est une manifestation de plus de l'amitié russo-turque, un pas encore vers le resserrement des liens qui unissent les deux pays.

Proia
"Vestnik" (oppos.)

27 Avril 1932

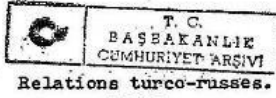
Dimanche passé, sont partis de Constantinople pour Odessa, où ils se rendront à Moscou, le Président et le Ministre des Affaires Etrangères de Turquie. Et les gouvernements turcs se trouveront à Moscou le 1er Mai, pour prendre part à la solennité de l'anniversaire communis-

03	10			13	24	4
----	----	--	--	----	----	---

- 2 -

Ek 17: Athinaika Nea gazetesinin Fransızca tercümesi (26 Nisan 1932)

Ulusal ve Dış Basında Başvekil İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya Seyahati
(26 Nisan-9 Mayıs 1932)

1 - 3 Mai 1932

"Proia" (oppos)

Le Président u conseil İsmet Paşa et le Ministre des Affaires Etrangères İevfik Rûştü Bey, qui ont été reçus à Moscou avec une cordialité inusitée, assisteront aujourd'hui à la grande revue de l'armée rouge dans la capitale soviétique, à l'occasion du premier mai communiste; Cependant, en Turquie on a défendu toute manifestation communiste à l'occaion de ce même anniversaire et certains journaux, comme l'"Akcham" ont souligné le caractère bourgeois très clair de la République Turque. En effet, la République Turque est un Etat nationaliste bourgeois, et même très nationaliste, et c'est comme tel que les soviets l'ont reconnu en 1921. Et dans son pays elle ne permet pas de tenir des manifestations communistes, même au moment où ses dirigeants se trouvent au coeur du pays communiste, à Moscou.

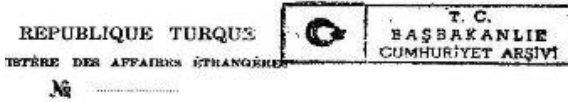
"Athinaika Néa" (gouv)

L'allocution du Président des commissaires du peuple, c. Melotof, et la réponse d'İsmet Paşa, au dîner qui a été offert à Moscou, en l'honneur de la représentation turque, ne permettent aucun doute sur la signification du voyage des officiels Turcs dans la capitale soviétique. Des liens d'amitié forgés depuis l'époque des luttes pour l'indépendance; trouvent leur ratification solennelle dans les assurances catégoriques des gouvernants d'Ankara et de Moscou. La nouvelle Turquie, bien que pays bourgeois, n'éprouve pas de difficultés à se tourner vers sa voisine rouge en recherchant une étroite collaboration avec elle sur le terrain politique et économique. Mais cette collaboration, aussi étroite qu'elle soit, ne peut avoir de contre coup sur les directives sociales d'Ankara. Ses gouvernants conséquents et la politique très réaliste qu'ils ont appliquée jusqu'ici, ne peuvent justifier aucune inquiétude relativement à l'étendue et aux conséquences des liens rattachant la Turquie aux Soviets.

03 10 13 74 4

18: Politia gazetesinin Fransızca tercümesi (1-3 Mayıs 1932)

Ek

19 Mai 1932

Turquie

" Kathemerini "

publie une correspondance de Conspire).- Après 17 jours de séjour en Russie soviétique, le Président du Conseil turc Ismet Pacha et le Ministre des Affaires Etrangères Ruchdi Bey et leur suite, sont rentrés à bord du navire " Grouzia " qu'à mis à leur disposition la Russie soviétique. La première chose qu'on aurait à remarquer pour ce voyage, c'est la grandiose réception que les Ministres Turcs ont été l'objet à Moscou en violation absolue du protocole bolchevik. Parce qu'en effet le voyage des hôtes turcs était une marche triomphale à travers l'URSS. Ismet Pcha et Ruchdi bey ont été l'objet de manifestations frénétiques d'enthousiasme, à Moscou, Leningrad, Odessa, Kiew, partout, enfin, où ils se sont rendus. Leur visite, reliée à la récente visite du Commissaire russe c. Litvinoff à Ankara, et le bruit qui court d'une prochaine visite du c. Molotoff à la capitale turque, toutes ces visites répétées, ont créé facilement l'impression que derrière cela, se cache quelque chose. Mais quoi?

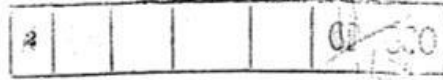
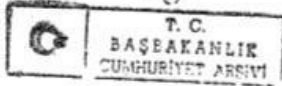
o o
o

Tevfik Ruchdi bey, ayant probablement en vue cette question a proclamé, par des déclarations catégoriques faites par lui aux représentants de la presse étrangères à Leningrad, qu'il n'existe aucune mystère dans ces relations-là. " Ce contact direct, a-t-il ajouté, sera poursuivi de même manière dans l'avenir aussi. " Comme seule raison des chaleureuses manifestations de part et d'autre, on abjete l'amitié russo-turque.

030	10			13	74	5
-----	----	--	--	----	----	---

Ek 19: Kathemerini gazetesinin Fransızca tercümesi (19 Mayıs 1932)

Ulusal ve Dış Basında Başvekil İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya Seyahati
(26 Nisan-9 Mayıs 1932)

" DNEVNIK" prend, il ne dit pas d'où, des détails sur les premiers faits du séjour des ministres turcs à Moscou: Leurs premières visites et contrevisites, les discours tenus au banquet par Molotov et Ismet Pacha sur l'origine et les principes de l'amitié russo-turque, le bal au Kreml (le premier dans ses bâtiments depuis la chute du tsarisme) avec tout son luxe.

7 Mai 1932

L'alliance entre les armées rouge et turque.

Sous ce titre, l'hebdomadaire " SOFIA" rend une communication de Berlin transmise par le radio: " On mande de Moscou qu'au banquet offert hier par vorochiloff en l'honneur des hôtes turcs, vorozhiloff a bu à la santé de Kemal pacha et Ismet pacha à de Celle de Staline. Dans son discours vorochiloff a dit qu'entre la Russie et la Turquie existe une alliance inébranlable qui est particulièrement précieuse en ce moment où des menaces sont dirigées contre les Soviets. Répondant, Ismet pacha a dit que les deux armées alliées la rouge et celle de la nouvelle Turquie, défendront unies les droits et les libertés conquises par les révolutions qui ont radicalement réformé les deux pays."

030 10 | | | 13 34 4

20: Sofia gazetesinin Fransızca tercümesi (7 Mayıs 1932)

Ek